

Capítol 17

Narració de l'Esther

Mentre érem a Londres, en Richard venia sovint a visitar-nos –si bé la correspondència ben aviat la va negligir– i resultava sempre encantador pel bon humor i bon caràcter, pel viu enginy i per l'alegria i l'espontaneïtat. Atès que com més el coneixia, més me l'apreciava, lamentava encara més i més que no hagués estat educat en els hàbits de la diligència i l'estudi. El sistema educatiu on es va formar com centenars de nois més, tots de capacitats i temperaments molt dispars, li permeté superar les tasques sempre amb bona nota i de vegades amb brillantor; però d'una manera irregular i enlluernadora, cosa que confirmava que depenia de les pròpies qualitats, que calia dirigir i entrenar. Eren bones qualitats, sense les quals no es pot pas guanyar meritòriament cap gran posició, però així com l'aigua i el foc són uns criats excel·lents, com a amos i senyors són molt nocius. Si haguessin estat sota el control d'en Richard, haurien estat els seus aliats, però com que en Richard estava al seu servei, es convertiren en el seus enemics.

Escric aquestes opinions no perquè cregui que això o qualsevol altra cosa és d'aquesta manera, sinó només perquè realment ho pensava així; i vull ser completament sincera en tot el que vaig pensar i vaig fer. Aquesta era la meva opinió d'en Richard. A més, considerava sovint quanta raó tenia el meu tutor en el que havia dit, i que la incertesa i les dilacions del procés de la Cancelleria havien imprès al seu natural una mica de l'esperit imprudent d'un jugador, cosa que el feia sentir formant part d'un gran sistema basat en l'atzar.

Una tarda que el Sr. Jarndyce no era a casa vingueren el Sr. i la Sra. Badger. Durant la conversa, naturalment, vaig preguntar per en Richard.

—Ah, el Sr. Carstone –va dir la Sra. Badger– està molt bé, i puc assegurar-li que ha estat un gran privilegi tenir-lo entre nosaltres. El capità Swosser solia dir de mi que al menjador dels guàrdies marins era millor que terra a la vista i brisa de popa, quan la carn salada del superintendent s'havia tornat tan dura com els caps de sobrevent del trinquet. En argot nàutic volia dir que era un gran privilegi per a qualsevol reunió. Estic segura que puc fer el mateix compliment del Sr. Carstone. Però jo... no li semblarà pas que em precipiti si els ho dic?

Vaig dir-li que no, perquè el seu to insinuant semblava suggerir aquesta resposta.

—Tampoc la Srta. Clare? –va dir dolçament la Sra. Bayham Badger.

L'Ada també va dir que no, però amb expressió intranquil·la.

—Bé! Com poden veure, estimades –va dir la Sra. Badger– ...em disculpen per dir-los estimades?

Li vam pregar que no s'amoïnés.

—És que realment són, si em puc prendre la llibertat de dir-ho —prosseguí la Sra. Badger— absolutament encisadores. Com poden veure, si bé encara sóc jove, o almenys el Sr. Badger fa el compliment de dir-m'ho...

—No! —apostrofà el Sr. Badger, com qui expressés un desacord en una assemblea pública— De cap manera!

—Molt bé —va dir amb un somriure la Sra Badger—, diguem que encara sóc jove.

“Indubtablement”, va dir el Sr. Badger.

—Estimades, si bé encara sóc jove, he tingut moltes oportunitats d'observar el jovent. N'hi havia moltíssim a bord de l'estimada vella *Cripler*, els ho asseguro. Després, quan navegava amb el capità Swosser pel Mediterrani, vaig aprofitar totes les ocasions que se'm van oferir per conèixer els guàrdies marins que estaven sota les seves ordres i fer-hi amistat. Mai no els deuen haver sentit anomenar, els joves cavallers, estimades, i probablement no entendrien les al·lusions a com s'ho feien per esborrar amb argila blanca el compte de les seves despeses setmanals; per mi era tota una altra cosa, perquè l'aigua blava era la meva segona casa i era tota una marinera. Amb el professor Dingo, en vaig tenir més ocasions.

“Home de reputació europea”, murmurà el Sr. Badger.

—Quan vaig perdre el primer i em vaig casar amb el meu estimat segon —va dir la Sra. Badger, que parlava dels seus anteriors marits com si es tractés d'una endevinalla— també vaig gaudir d'oportunitats per observar el jovent. El nombre d'alumnes que seguien les classes del professor Dingo era molt elevat i per mi, com a muller d'un eminent científic que ambiciona aconseguir el màxim profit que pot donar la ciència, va ser un orgull obrir la meva casa de bat a bat als estudiants com una mena de borsa de la ciència. Cada dimarts a la tarda hi havia llimonada i pastissos per a tots els qui volien acceptar el refrigeri. I la ciència hi brollava a dojo.

“Unes assemblees remarcables, Srta. Summerson”, va dir el Sr. Badger, amb veneració. “Hi devia haver una gran efervescència intel·lectual, sota els auspicis d'un home d'aquella talla!”

—I ara —proseguí la Sra. Badger—, ara que sóc la muller del meu estimat tercer, el Sr. Badger, encara continuo amb aquests hàbits d'observació formats durant la vida del capità Swosser i adaptats a noves i inesperades finalitats durant la vida del professor Dingo. Per tant, no he arribat a la valoració del Sr. Carstone com una neòfita. Així, doncs, tinc la profunda convicció, estimades, que no ha triat la seva professió amb coneixement de causa.

Ara l'Ada es mostrava tan preocupada que vaig preguntar a la Sra. Badger en què basava la suposició.

—En la conducta i el caràcter del Sr. Carstone, estimada Srta. Summerson —va contestar—. Té un natural tan acomodaticí que probablement

mai no considerarà que paga la pena confessar els seus sentiments; però es troba desanimat respecte a la seva professió. No hi té aquell viu interès que demostraria si fos la seva vocació. Si en té cap impressió formada, diria que és la d'una professió avorrida. Per tant, això no promet res de bo. Els joves que, com el Sr. Allan Woodcourt, poden posar un gran interès en tot el que representa, en trauran alguna recompensa a còpia de molt d'esforç per molt pocs diners i anys de considerable tenacitat i desil·lusió. Però estic del tot convençuda que aquest mai no serà el cas del Sr. Carstone.

—El Sr. Badger és de la mateixa opinió? —preguntà tímidament l'Ada.

—Bé! —va dir el Sr. Badger— Si vol que li digui la veritat, Srta. Clare, aquesta perspectiva de l'assumpte no se m'havia ocorregut fins que la Sra. Badger la va esmentar. Però la Sra. Badger la va exposar de tal manera que vaig donar-li, naturalment, tot el crèdit, tenint present que el talent de la Sra. Badger, a més dels seus dots naturals, ha tingut l'extraordinari privilegi de formar-se sota uns homes tan distingits —gosaria dir tan il·lustres— com el capità Swosser de la Marina Reial i el professor Dingo. La conclusió a la qual vaig arribar és, abreujant, la conclusió de la Sra. Badger.

—Una màxima que el capità Swosser —va dir la Sra. Badger— expressava amb el seu argot nàutic era que si escalfes brea, no l'has d'escalfar gaire, i si has de fregar encara que només sigui un tauló, l'has de fregar com si et vigilés en Davy Jones¹. Em sembla que aquesta màxima es pot aplicar tant a la medicina com a la professió naval.

—A totes les professions —observà el Sr. Badger—. El capità Swosser es va expressar admirablement. Molt ben dit.

—En la nostra estada al nord del Devon, després de casar-nos, la gent reprotxava al professor Dingo —digué la Sra. Badger— haver malmès algunes cases i edificis pel fet que havia esquerdillat alguns fragments d'aquells vells edificis amb el seu martellet de geologia. Però el professor va replicar que no sabia res de cap edifici que no fos el temple de la ciència. Es tracta del mateix principi, oi?

—Exactament el mateix —va dir el Sr. Badger—. Bellament expressat! Srta. Summerson, el professor em va fer la mateixa observació en la seva darrera malaltia, quan començava a desvariejar i s'entestava a conservar el martellet sota el coixí, per esquerdillar la cara dels qui l'atenien. La passió dominant!

Encara que ens podríem haver estalviat la prolixitat amb què el Sr. i la Sra. Badger prosseguiren la conversa, totes dues creïem que exposaven desinteressadament l'opinió que ens van fer saber, i que tenia moltes probabilitats de ser certa. Vam convenir a no dir res al Sr. Jarndyce fins a haver parlat amb en Richard; com que havia d'arribar l'endemà a la tarda, vam

¹ Guarda llegendari de les tombes del fons del mar.

prendre la decisió de tenir-hi una conversa molt seriosa.

Així, doncs, després que hagués parlat una estoneta amb l'Ada, vaig entrar i em vaig trobar la meva estimada –com suposava que passaria– disposada a donar per bo absolutament tot el que ell digués, fos què fos.

—I com et van les coses, Richard? –vaig dir-li. Seia al seu costat i em considerava gairebé una germana.

—Oh! Prou bé! –va dir en Richard.

—No es pot demanar res millor, oi Esther? –exclamà la meva nineta triomfalment.

Vaig intentar mirar-la amb el posat més seriós, però no vaig poder, és clar.

—Prou bé? –vaig repetir.

—Sí. Prou bé. És bastant rutinari i monòton. Però tant se val això com qualsevol altra cosa!

—Oh! Estimat Richard –vaig protestar.

—Què passa? –va dir en Richard.

—Tant se val això com qualsevol altra cosa!

—No crec que hi hagi cap mal en això, Dama Durden –digué l'Ada mirant-me confiadament des de l'altra banda–, perquè si se'n surt tan bé com de qualsevol altra cosa, crec que se'n sortirà molt bé.

—Just, això és el que espero –contestà en Richard traient-se descuidadament els cabells del front–. Després de tot, potser es tracta només d'una provatura fins que el nostre procés estigui... me n'oblidava; no he de mencionar el procés. Terreny prohibit! Oh sí, tot va força bé. Parlem de qualsevol altra cosa.

L'Ada ho hauria fet de bona gana i plenament convençuda que havíem dut la qüestió a bon port. Però jo creia que seria un mal negoci parar-se aquí; per tant, vaig tornar a començar.

—Però no, Richard –vaig dir–, no estimada Ada! Considereu que important que és per a tots dos, i quin motiu d'orgull seria per a la teva cosina, que tu, Richard, t'ho prenguessis ben seriosament sense cap reserva. Realment crec, Ada, que és millor que en parlem. Molt aviat serà massa tard.

—És clar que sí! N'hem de parlar! –digué l'Ada– Però crec que en Richard té raó.

Què en treia, de posar seny, si ella era tan bonica, tan engrescadora i n'estava tan enamorada?

—Ahir van venir el Sr. i la Sra. Badger, Richard –vaig dir–, i creien tenir la impressió que tu no et mostraves gaire interessat per aquesta professió.

—De debò? –va dir en Richard– Oh!, doncs això canvia una mica les coses, perquè no pensava pas que tinguessin aquesta opinió i no m'agradaria disgustar-los o causar-los cap molèstia. El fet és que no m'interessa gaire. Però, bah! Tant se me'n dóna! Tant se val això com qualsevol altra cosa!

—El sents, Ada! —vaig dir.

—El fet és —prosseguí en Richard, mig en broma mig seriosament— que no va del tot amb mi. No m’hi adapto. I n’estic tip, del primer i del segon de la Sra. Bayham Badger.

—Això, estic segura que és molt natural! —exclamà l’Ada totalment embadalida— El mateix que vam dir totes dues ahir, Esther!

—A més —prosseguí en Richard—, és monòton, l’avui s’assembla massa a l’ahir i l’endemà massa a l’avui.

—Però em fa l’efecte —vaig dir— que aquesta objecció, la podries fer de totes les professions, de la mateixa vida, excepte en circumstàncies molt excepcionals.

—Vols dir? —replicà en Richard, una mica pensatiu— Potser sí! Bah! Doncs, saps —afegí, tornant-se a enriolar—, estem donant voltes i voltes al que acabo de dir fa un moment. Tant se val això com qualsevol altra cosa. Vinga, va força bé! Parlem de qualsevol altra cosa.

Però fins i tot l’Ada, amb el seu rostre d’enamorada —que si em semblà innocent i confiat quan el vaig veure per primera vegada, en aquella memorable boira de novembre, ara que coneixia el seu cor innocent i confiat encara m’ho semblava més—, la mateixa Ada va fer que no amb el cap quan va sentir-ho i es posà seriosa. Per tant, vaig pensar que era una bona ocasió per insinuar a en Richard que, si s’havia despreocupat una mica d’ell mateix, estava molt segura que no pretenia despreocupar-se de l’Ada; i que formava part de l’afecte que sentia per ella no restar importància a un pas que podria influir en la vida de tots dos. Llavors es posà gairebé seriós.

—Estimada mare Hubbard —va dir—, d’això es tracta! Hi he pensat unes quantes vegades i m’he enfadat molt amb mi mateix perquè, malgrat voler ser completament constant, d’alguna manera, no acabo de ser-ne del tot. No sé què em passa; em sembla que em manca alguna cosa o algú on recolzar-me. Ni tan sols tu no et pots afigurar fins a quin punt estic enamorat de l’Ada —estimada cosina, t’estimo tant!—, però no aconseguixo ésser constant en les altres coses. Em ve tan muntanya amunt, i cal tant de temps! —digué en Richard amb cara de decebut.

—Potser et passa —vaig suggerir— perquè no t’agrada el que vas escollir.

—Pobre noi! —digué l’Ada— No m’estranya gens ni mica!

No. No en treia res, de posar seny. Ho vaig tornar a provar; però, com m’ho podia fer o quin efecte podia causar, si l’Ada seia agafant-li l’espatlla amb les mans i ell contemplava els seus ulls blaus i tendres que el miraven?

—Saps, preciositat —va dir en Richard, acaronent una vegada i una altra els seus rínxols daurats—, potser m’he precipitat; o potser he malinterpretat les meves inclinacions. Sembla que no van en aquesta direcció. No ho podia saber fins a haver-ho provat. Ara es tracta de si paga la pena de desfer tot el que

he fet. Sembla com fer un gran enrenou per no res.

—Estimat Richard –vaig dir–, com és possible que diguis per no res?

—No volia dir exactament això –va contestar–, volia dir que això potser és poc important, perquè potser mai no ho necessitaré.

Com a rèplica, tant l'Ada com jo el vam convèncer que no sols pagava la pena desfer el que havia fet, sinó que calia desfer-ho. Després li vaig preguntar si havia pensat en alguna altra professió que li vingués de gust.

—Ara, estimada Sra. Shipton –va dir en Richard–, l'has encertat de ple. Sí, ho he fet. He pensat que la jurisprudència és la nineta dels meus ulls.

—La jurisprudència! –repetí l'Ada com si tingués por del nom.

—Si entrés al bufet d'en Kenge –va dir en Richard–, i si a Kenge hi pogués fer l'aprenentatge, podria donar un cop d'ull a... mm! al terreny prohibit, i podria estudiar-lo i dominar-lo, i podria tenir el convenciment que no es negligia i que es duia per bon camí. Em preocuparia dels interessos de l'Ada i dels meus –que són la mateixa cosa–; i m'empollaria Blackstone² i tota aquella gent amb l'ardor més ingent.

No n'estava segura ni de bon tros, i em vaig adonar com el seu anhel de coses vagues encara llunyanes, a causa d'aquelles esperances tant de temps posposades, cobrien d'ombra la cara de l'Ada. Però vaig creure que era millor encoratjar-lo en algun projecte que requerís un esforç continu i aconsellar-li només d'assegurar-se que havia pres una decisió ferma.

—Estimada Minerva³ –digué en Richard–. N'estic tan segur com tu. Em vaig equivocar; tots estem exposats a cometre errades; no en tornaré a cometre i esdevindrà un advocat com mai no se n'ha vist. Saps, això si realment –recaient en el dubte– després de tot, paga la pena fer tant d'enrenou per no res!

Això ens dugué totes dues a repetir-li, amb una gran dosi de seriositat, tot el que ja li havíem dit abans i a arribar un cop més a la mateixa conclusió. El vam aconsellar amb molta insistència que fos franc i obert amb el Sr. Jarndyce sense ni un moment de demora; i com que tenia un caràcter molt contrari a qualsevol mena de simulació, tot seguit se'ns endugué a buscar-lo i va fer una confessió completa. “Rick”, va dir el meu tutor, després d'haver-lo escoltat atentament, “ens podem fer enrere amb honor, i ho farem. Tanmateix, pel bé de la teva cosina, Rick, pel bé de la teva cosina, hem d'anar amb compte de no cometre més errades. Per tant, abans de decidir-nos hem de posar curosament a prova l'assumpte de la jurisprudència. Ens hi hem de mirar bé abans de fer el salt i prendre'ns-ho amb molta calma.”

² William Blackstone, jurista que patrocinà la reforma del dret penal anglès. Fou membre de la Cambra dels Comuns de 1761 a 1768. La seva obra *Comentaries on the laws of England* esdevingué un dels textos bàsics per als estudiants de dret.

³ Deessa itàlica de la saviesa i les arts, especialment de la filatura, del teixit i de la medicina, identificada amb Atena.

L'energia d'en Richard era de mena tan impacient i arrauxada que res no li hauria agradat més sinó anar en aquell mateix moment al bufet d'en Kenge i sobre la marxa començar l'aprenentatge. No obstant això, es va sotmetre de bona gana a la necessitat de procedir amb cautela, com li havíem fet veure, i s'acontentà de seure amb nosaltres de molt bon humor i ens parlà com si l'únic i invariable propòsit de tota la seva vida des de la infantesa hagués estat el que ara el subjugava. El meu tutor es mostrà molt amable i cordial amb ell, però més aviat seriós, prou perquè l'Ada, quan ja s'havia acomiadat i anava a pujar les escales per anar a dormir, li digué:

—Cosí John, espero que ara no tingui una pitjor opinió d'en Richard.

—No, amor meu –va dir.

—Perquè és ben natural que en Richard s'equivoqués en un tema tan difícil. No és pas infreqüent

—No, no, amor meu –va dir—. No et posis trista!

—Oh, no estic trista, cosí John –va dir l'Ada, amb un somriure alegre, amb la mà a la seva espatlla, on l'havia posada quan li deia bona nit—. Però ho estaria una mica, si tingués una opinió més dolenta d'en Richard.

—Amor meu –va dir el Sr. Jarndyce—, només pensaria pitjor d'ell si algun cop per culpa seva estiguessis una mica trista. Ara, tot i així estaria més disposat a barallar-me amb mi mateix que no amb el pobre Rick, perquè jo us l'he fet conèixer. Però vinga, tot això no és res! Té tot el temps del món i molt de camí per córrer. Penso pitjor d'ell? No, estimada cosina. I tu tampoc, juraria?

—No, és clar, cosí John –va dir l'Ada—, encara que tothom ho fes, crec que no podria, ni voldria, pensar res dolent d'en Richard. Llavors, tant com en qualsevol altre moment, pensaria i creuria el millor d'ell!

Ho va dir d'una manera tan sincera i tranquil·la, recolzant ara les dues mans a la seva espatlla, que talment semblava la mateixa imatge de la veritat!

—Crec... –digué el meu tutor, mirant-la pensativament— crec que algú va escriure que de vegades les virtuts de les mares prenen cos en els fills, com també els pecats del pare. Bona nit, poncella. Bona nit, doneta. Que descansen bé! Que tingueu bells somnis!

Era el primer cop que el veia seguir amb la vista l'Ada amb una mena d'ombra a l'expressió benvolent. Recordo bé la mirada amb què contemplà l'Ada i en Richard quan ella cantava a la vora del foc; feia poc que els contemplà travessar l'habitació inundada de sol i desaparèixer a l'ombra; tanmateix, la seva mirada havia canviat, i també l'esguard silenciós de confiança que un cop més em dirigí no era del tot tan esperançat i tranquil com originàriament havia estat.

Aquella nit l'Ada m'elogià en Richard com mai no l'havia elogiat. Es va adormir amb una polsera al braç que ell li havia donat. Quan ja feia una

hora que dormia li vaig fer un petó i, veient-la tan tranquil·la i feliç, em vaig imaginar que el somiava.

Vaig seure i em vaig posar a feinejar, perquè aquella nit tenia molt poques ganes d'anar a dormir. Això no valdria la pena que ho mencionés, però estava desvetllada i més aviat desanimada. No sabia per què. Com a mínim no creia saber-ne la raó. Potser, finalment sí, però crec que no té importància.

De totes maneres, em vaig fer el propòsit de treballar tantíssim que no em concediria ni un moment de respir per sentir-me desanimada. I naturalment em vaig dir: “Esther! Tu desanimada! Tu!” I realment era el moment de dir-ho, perquè... sí, em vaig mirar al mirall i estava a punt de plorar. “Com si tinguessis algun motiu per sentir-te desgraciada, en lloc de tenir-los tots per sentir-te feliç, criatura desagradada!”, em vaig dir.

Si hagués pogut aconseguir adormir-me, me n'hauria anat de seguida al llit, però com que no n'estava convençuda vaig agafar del cistell algunes labors de decoració de casa nostra –de Casa Inhòspita, vull dir– per tal d'estar ocupada alguna estona i em vaig asseure i m'hi vaig posar ben decidida. Aquella labor requeria anar contant tots els punts i vaig determinar continuar-la fins que se'm comencessin a tancar els ulls i llavors anar-me'n al llit.

Aviat em vaig trobar ben enfeïnada. Però m'havia deixat un fil de seda en un calaix de l'escriptori del Remugador provisional; i quan vaig haver de parar perquè em mancava, vaig agafar l'espelma i vaig baixar de puntetes a buscar-lo. Per a gran sorpresa meva, quan anava a entrar-hi em vaig adonar que el meu tutor encara hi era i seia mirant les cendres. Estava abstret en els seus pensaments, el llibre abandonat al seu costat, els cabells platejats color gris acer escampats desordenadament pel front com si les mans s'hi haguessin estat passejant mentre els seus pensaments eren en una altra banda; feia cara d'abatut. Em vaig quedar quieta un moment, una mica atemorida de trobar-me'l de manera tan inesperada, i m'hauria retirat sense dir res si, passant-se distretament una altra vegada la mà pels cabells, no m'hagués vist i hagués tingut un ensurt.

—Esther!

Li vaig explicar per què havia baixat.

—Treballant a aquestes hores, estimada?

—Treballo tan tard –vaig dir– perquè no puc dormir i volia cansar-me. Però, estimat tutor, vostè també fa tard i sembla cansat. Espero que no tingui problemes que el desvetllin.

—Doneta, cap que ara mateix puguis entendre –va dir.

Ho digué amb un to de recança, tan nou per a mi, que m'ho vaig repetir interiorment, “que ara mateix pogués entendre!”, com si això em pogués ajudar a capir-ne el significat.

—Queda't un moment, Esther –va dir–. Pensava en tu.

—Espero no haver estat jo el problema, tutor?

Va fer una lleugera negativa amb la mà i de seguida recuperà l'estat habitual. El canvi fou tan remarcable i em semblà que el féu amb un tal autodomini, que em vaig trobar repetint interiorment, “cap que ara mateix pogués entendre!”

—Doneta –va dir el meu tutor–, havia pensat... és a dir, he estat pensant des que m'he assegut aquí... que hauries d'assabentar-te de tot el que sé de la teva pròpia història. És ben poca cosa. Gairebé res.

—Estimat tutor, quan l'altra vegada me'n va parlar...

—Des de llavors –em va interrompre amb posat seriós i anticipant-se al que anava a dir– he pensat que el fet de no haver-me'n preguntat res i el de no haver-te'n dit res, són coses molt diferents, Esther. Potser és el meu deure fer-te compartir el poc que en sé.

—Si així ho creu, tutor, em sembla bé.

—Així ho crec –em contestà molt afectuosament i amable, i amb molta claredat–. Estimada –proseguí–, ara ho crec així. Si pot passar pel cap d'algun home o dona assenyats atribuir-te una condició desavantatjosa, com a mínim tu, més que cap altra persona del món, és convenient que no ho magnifiques a causa de tenir-ne una noció confusa.

Em vaig asseure i després d'una mica d'esforç per estar tan calmada com calia, vaig dir: “Un dels meus primers records, tutor, són aquestes paraules: ‘La teva mare, Esther, és la teva desgràcia, i tu la seva. Ben aviat arribarà el moment que entendràs millor tot això, i també ho sentiràs com només una dona pot sentir-ho’.” Quan vaig repetir aquests mots em vaig tapar la cara amb les mans; després les vaig enretirar amb una vergonya menys censurable, espero, i vaig dir-li que, des de la meva infantesa fins aquest moment, li devia la felicitat de no haver-les tornat a sentir mai, mai, mai. Alçà la mà com per parar-me. Sabia prou bé que no se li havia de donar les gràcies i no vaig dir res més.

—Han passat nou anys, estimada –va dir, després de cavil·lar una mica–, des que vaig rebre una carta d'una senyora que vivia retirada escrita amb tant d'apassionament i força com mai no n'havia llegida cap. S'adreçava a mi –com m'explicava detingudament– potser perquè la idiosincràsia de qui escrivia l'empenyia a disposar la seva confiança en mi, potser perquè la meva ho justificava. Em parlava d'una criatura, una nena òrfena de dotze anys llavors, en termes tan punyents com els que has evocat en el teu record. M'explicava que qui escrivia l'havia criada en secret des del seu naixement, que havia esborrat qualsevol rastre de la seva existència i que si la que m'escrivia moria abans que la criatura esdevingués una dona, es quedaria absolutament sense ningú, ignorada i sense nom. Em preguntava si estaria disposat, en tal cas, a acabar el que ella havia començat.

L'escoltava i el mirava atentament i en silenci.

—Els teus primers records, estimada, proporcionen la trista

atmosfera on tot això va ser viscut i expressat per qui m'escrivia, i la distorsionada religiositat que emboirava la seva ment i que l'havia convençuda que era necessari que una criatura expiés una falta de la qual era completament innocent. Em vaig sentir preocupat per la vida tan trista d'aquella criatura i vaig contestar la carta.

Li vaig agafar les mans i les hi vaig besar.

—Em va imposar la condició que mai no intentés buscar-la, perquè s'havia retirat de qualsevol contacte amb el món des de feia temps, però que es podria posar en contacte amb un agent de confiança si n'escollia un. Vaig autoritzar el Sr. Kenge. La senyora li va confessar per pròpia voluntat i no per les seves indagacions que el seu nom era fals. Que era, si és que hi havia lligams de parentiu en aquest cas, la tia de la criatura. Que més enllà d'això, mai no revelaria res sota cap pretext, i en Kenge quedà absolutament convençut de la fermesa de la seva resolució. Estimada, t'ho he contat tot.

Durant una estoneta vaig retenir la seva mà entre les meves.

—Vaig veure la meva tutelada més cops que ella no em va veure a mi —afegí alegrement per restar-hi importància— i sempre em vaig adonar que era feliç, que tractava de ser útil i es feia estimar. Em torna el vint mil per u, i més encara, cada hora del dia!

—I encara més sovint —vaig dir—, beneeix el seu tutor, que li és com un pare!

Al mot pare vaig observar la preocupació d'abans a la seva cara. Es va sobreposar com abans i li va desaparèixer en cosa d'un instant, però l'havia tinguda i li havia sobrevingut tan ràpidament quan ho vaig dir que vaig tenir la impressió d'haver-li causat un xoc. I una altra vegada em preguntava dins meu: “Que ara mateix pogués entendre. Cap problema que ara mateix pogués entendre!” No, de veritat, no ho entenia. Ni durant molts i molts dies.

—Rep un paternal bona nit, estimada —va dir, fent-me un petó al front—, i a descansar. No són hores per treballar ni per cavil·lar. Ja ho fas per a tots nosaltres durant tot el dia, petita governanta!

Aquella nit ja no vaig treballar ni cavil·lar més. Vaig obrir el meu cor ple d'agraïment al cel per les mercès rebudes de la seva providència i vaig caure rendida.

L'endemà vam tenir visita. Vingué el Sr. Allan Woodcourt. Venia a acomiadar-se, com ja ens havia anunciat. Se n'anava a la Xina i a l'Índia com a metge d'un vaixell. I estaria fora molt, molt de temps.

Crec —de fet, sé— que no era ric. Tot el que la seva mare, que era vídua, havia pogut estalviar, s'ho va gastar pagant-li la carrera. No era gens lucrativa per a un metge jove amb poques coneixences a Londres i, malgrat que es passava dies i nits al servei de moltíssima pobra gent i era meravellosament eficaç i amable, en treia molt poc quant a diners. Era set anys més gran que no jo. No sé per què ho menciono, ja que no hi té res a veure.

Crec –volia dir que ens va explicar– que havia exercit durant tres o quatre anys i que si hagués estat convençut que podia sortir-se'n durant tres o quatre anys més, no s'hauria vist obligat a emprendre aquell viatge. No tenia fortuna ni més mitjans i, per tant, se n'havia d'anar. Ens havia vingut a veure unes quantes vegades. Pensàvem que era una pena que se n'hagués d'anar. Els qui el coneixien millor consideraven que es destacava en la professió i alguns grans metges el tenien en gran estima.

Quan vingué a acomiadar-se ens portà per primer cop la seva mare. Era una distingida senyora gran, d'ulls negres i brillants, però que semblava tibada. Procedia de Gal·les; fa molt de temps, un dels seus avantpassats fou una persona eminent anomenada Morgan ap-Kerring, d'algun lloc que sonava com Gimlet; era el personatge més il·lustre que mai no hi hagi hagut, i tots els seus parents formaven l'equivalent d'una família reial. Sembla que es passà la vida pujant muntanyes i barallant-se amb algú o altre, i que un bard, el nom del qual sonava com Crumlinwallinwer, n'havia cantat les lloances en una obra anomenada, fins on vaig poder entendre, *Mewlinnwillinwodd*.

Després de dissertar sobre la fama del seu il·lustre avantpassat, la Sra. Woodcourt digué que, fos on fos que el seu fill anés, sens dubte no oblidaria el seu llinatge i de cap de les maneres establiria un compromís per sota el seu rang. Li explicà que a l'Índia hi havia moltes dames angleses atractives que hi havien anat per fer-se valer i unes altres que a més reunien una bona fortuna, però que sense llinatge, que havia de ser la primera condició, ni els encants ni la riquesa no podien ser suficients per a un descendent d'una tal nissaga. Parlà tantíssim de la naixença que per un moment mig em vaig imaginar, dolguda –però quina fantasia més ximpleta–, que pogués estar pensant o preocupant-se de quina era la meva!

El Sr. Woodcourt semblava una mica molest per la seva prolixitat, però era massa considerat per fer-li-ho notar i delicadament s'esforçà a canviar el rumb de la conversa regraciant el meu tutor per l'hospitalitat i per les hores felices –de fet digué les hores molt felices– que havia passat amb nosaltres. Va dir que se n'enduria el record, on fos que anés, i el guardaria com un tresor. I d'aquesta manera l'un darrere l'altre li vam donar les mans –almenys ho van fer– i jo també; i acostà els llavis a la mà de l'Ada... i a la meva, i se'n va anar en aquell viatge tan i tan llarg!

Tot el dia vaig estar molt enfeïnada escrivint instruccions per als criats de casa, cartes per al meu tutor, traient la pols dels seus llibres i papers, i, d'una manera o d'una altra, fent una bona dringadissa de les meves claus de governanta. Al capvespre encara anava atrafegada feinejant i cantant vora la finestra quan, qui va entrar? ...ni més ni menys que la Caddy, que no esperava pas veure!

—Caram, estimada Caddy –vaig dir-li–, quines flors més boniques!
Duia un pom exquisit a la mà!

—Sí, jo també ho penso, Esther –contestà la Caddy—. Són les més boniques que he vist en ma vida,

—D'en Prince, estimada? –li vaig dir fluixet.

—No –repliquà movent el cap i acostant-me-les, perquè les pogués olorar—, no pas d'en Prince.

—Bé, és clar, Caddy! –vaig dir-li— Deus tenir dos enamorats!

—Què? Fan aquest efecte? –va dir la Caddy.

—Fan aquest efecte? –li vaig repetir fent-li un pessic a la galta.

Com a resposta, la Caddy es limità a somriure; m'explicà que només disposava de mitja hora al terme de la qual en Prince l'estaria esperant a la cantonada, i es va asseure a xerrar amb mi i l'Ada vora la finestra: ara i adés, m'acostava les flors per veure com quedaven amb els meus cabells. Per fi, quan se n'anava, em dugué a la meva habitació i me les posà al vestit.

—Per a mi? –vaig dir sorpresa.

—Per a vostè –em digué amb un petó—. Algú les va deixar quan se n'anava.

—Les va deixar?

—A casa de la Srta. Flite –va dir la Caddy—. Algú que s'havia portat molt bé amb ella, fa una hora que marxava de pressa i corrents per agafar un vaixell i les va deixar. No, no! No te les treguis! Deixa-les aquí, són tan reboniques les petitones –va dir la Caddy, arranjant-me-les amb cura—. Jo mateixa hi era present i no puc menys d'imaginar-me que aquest algú les va deixar deliberadament!

—Fan aquest efecte? –va dir l'Ada, rient a la meva esquena i agafant-me alegrement per la cintura— Oh, sí, i tant que sí que el fan, Dama Durden! El fan molt, moltíssim. Oh, i tant, moltíssim, estimada!

Capítol 18

Lady Dedlock

No fou tan fàcil com semblava en un bon principi concertar una prova per a en Richard al bufet del Sr. Kenge. El principal obstacle era el mateix Richard. Tan aviat com s'adonà que podia deixar el Sr. Badger quan volgués, començà a dubtar si el volia deixar de veritat. Ens va dir que, realment, no n'estava segur. No era una mala professió; no podia assegurar que li desagradés; potser li agradava com qualsevol altra... podria concedir-li una altra oportunitat! Amb aquesta decisió es va tancar durant algunes setmanes amb alguns llibres i alguns ossos, i semblava que adquiria un bon cabal d'informació amb gran rapidesa. El seu entusiasme després d'un mes de durada es començà a refredar i, quan ja estava gairebé congelat, es tornà a escalfar. La seva vacil·lació entre dret i medicina va durar tant que arribà Sant Joan abans que, per fi, se separés del Sr. Badger i entrés a prova al bufet de Kenge i Carboy. Malgrat la seva inconstància, es vantava molt d'haver decidit, "en aquesta ocasió", de ser constant. Tenia una manera de fer tan espontània i tan bon humor, i estava tan enamorat de l'Ada, que realment era molt difícil no fer-li bona cara.

—Quant al Sr. Jarndyce —de passada he de dir que el Sr. Jarndyce, durant aquest període, trobà que el vent tenia molta tendència d'entaular-se a llevant—, quant al Sr. Jarndyce —em deia en Richard—, és la persona més bona del món, Esther! I encara que només sigui perquè estigui satisfet, aquesta vegada em preocuparé molt d'aplicar-me a fons a la feina i de dur a bon port aquest assumpte.

La idea d'aplicar-se bé a la feina, amb la seva expressió enriolada, el seu capteniment atabalat i la fantasia de poder abastar-ho tot, però no poder retenir res, era ridículament absurda. De tant en tant, amb tot, ens deia que s'esforçava tant que s'estranyava que no li sortissin cabells blancs. I dur a bon port aquest assumpte consistí —com he dit abans— a anar pels volts de Sant Joan al bufet del Sr. Kenge per veure si li feia el pes.

Durant aquest temps, tocant als diners, es comportava com sempre: generós, després, arrauxat, però absolutament convençut que més aviat era previsor i prudent. Com que donava tan poca importància als diners un dia, en presència de l'Ada, quan ja era a punt de començar amb el Sr. Kenge, li vaig dir, mig en broma mig seriosament, que li faria falta la bossa d'en Fortunat⁴, i va replicar d'aquesta manera:

—Cosina rebonica, sents què diu aquesta velleta! Saps per què ho diu? Perquè fa alguns dies vaig pagar vuit lliures i escaig —o el que sigui— per una elegant armilla amb botons. Ara, si hagués continuat a casa del Sr. Badger,

⁴ Prové d'una narració del segle XVI: es tracta d'una bossa màgica que proporciona una font inexhaurible de riquesa.

hauria d'haver pagat de cop dotze lliures d'honoraris per les seves llastimoses classes. Per tant, he guanyat en el canvi, de tacada, quatre lliures!

El meu tutor i ell van discutir detingudament les disposicions que s'havien d'adoptar a fi que visqués a Londres mentre provava com li anava la carrera de dret; feia temps que ja havíem tornat a Casa Inhòspita i era massa lluny per anar i venir més d'un cop per setmana. El meu tutor m'explicà que si en Richard s'establí decididament amb el Sr. Kenge llogaria un pis o un apartament on també nosaltres poguéssim anar a passar alguns dies. "Però doneta" –afegí, passant-se molt significativament la mà pel cap–, "encara no s'ha decidit." Les discussions acabaren amb el lloguer, per un mes, d'un elegant allotjament mig moblat en una casa antiga i tranquil·la prop de Queen Square. Tot seguit començà a gastar-se tots els diners que tenia comprant les coses més extravagants i luxoses per al seu nou allotjament, i cada vegada que jo o l'Ada el dissuadíem d'alguna adquisició que tingués en perspectiva i que consideràvem massa cara o poc necessària, tenia en compte el que li hauria costat i estava convençut que gastar una mica menys en una altra cosa suposava haver estalviat la diferència.

Mentre aquests assumptes estaven en dansa es posposà la visita al Sr. Boythorn. Però com que en Richard prengué per fi possessió del seu allotjament, ja res no ens impedia de marxar. Podria haver vingut perfectament amb nosaltres aquella època de l'any, però estava immers en la novetat de l'ocupació que acabava d'estrenar i emprava la màxima energia a descloure els misteris del fatal procés. Per tant, vam anar-nos-en sense ell; i l'Ada estava encantada d'elogiar la seva laboriositat.

El viatge amb diligència a Lincolnshire fou agradable i el Sr. Skimpole, un acompanyant divertit. Ens explicà que la persona que havia pres possessió de casa seva per l'aniversari de la seva filla d'ulls blaus se li havia endut els mobles; tanmateix, feia l'efecte de sentir-se alleujat de no tenir-ne. Ens digué que les cadires i les taules eren objectes avorrits, idees monòtones, que no variaven d'expressió, que et semblaven desconcertants i tu els semblaves desconcertat. Quin plaer, per tant, no sentir-se lligat a taules i cadires determinades, i entretenir-se com una papallona enmig d'un mobiliari de lloguer, voleiant del palissandre a la caoba, de la caoba a la noguera i d'aquest disseny a l'altre com et vingui de gust!

—La cosa estranya de tot això –va dir el Sr. Skimpole, amb un fulgurant sentit de l'absurd– és que les meves cadires i taules no estan pagades, i tot i així l'amo de la casa se les enduu amb tota tranquil·litat. Home, això fa gràcia! És una mica grotesc. El venedor de taules i cadires no s'ha compromès en cap moment a pagar el meu lloguer a l'amo de la casa. Per què l'amo de la casa li ha de buscar brega? Si per exemple tinc un gra al nas que ofèn les peculiars idees del meu propietari sobre la bellesa, el meu propietari no té cap dret de rascar el nas de qui em va vendre la taula i la cadira, que precisament no té cap gra al nas. La seva manera de raonar em sembla defectuosa!

—Bé —digué amb bonhomia el meu tutor—, és molt clar que sigui qui sigui qui va avalar l'adquisició d'aquestes cadires i taules, les haurà de pagar.

—Exactament —replicà el Sr. Skimpole—. És el sùmmum de la irracionalitat de tot plegat! Vaig dir al meu propietari: “Bon home, vostè ignora que el meu excel·lent amic Jarndyce haurà de pagar totes aquestes coses que s'enduu tan desconsideradament? No té cap respecte per les seves propietats?” No en tenia gens ni mica.

—I va rebutjar qualsevol tracte? —va dir el meu tutor.

—Va rebutjar qualsevol tracte —contestà el Sr. Skimpole—. Li vaig oferir tractes comercials. Era al meu despatx i li vaig dir: “Vostè és un home de negocis, oi?” “Sí, senyor”, va replicar. “Molt bé, doncs procedim de manera comercial. Aquí hi ha tinta, plomes, paper i timbres. Què vol? He ocupat la seva casa durant molt de temps, amb mútua satisfacció diria jo, fins que va sorgir aquest desagradable malentès; ara comportem-nos amistosament i com a negociants. Què vol?” Com a rèplica, va fer ús d'una expressió figurada de cert sabor oriental dient que mai no havia vist el color dels meus diners. “Benvolgut amic”, li vaig dir: “Mai no tinc diners. No en sé res, dels diners.” Em va dir: “Bé, senyor, què m'ofereix si li dono temps?” “Bon home”, li vaig dir, “no tinc ni idea del temps, però com que diu que vostè és un home de negocis, tot el que suggereixi que es pugui fer de manera comercial amb ploma, tinta, paper i timbre, estic disposat a fer-ho. No s'ompli les butxaques a costa d'algú altre —és absurd—, fem-ho comercialment!” No va ser possible de cap de les maneres, i així es va acabar l'assumpte.

Si aquests eren alguns dels inconvenients de l'infantilisme del Sr. Skimpole, de segur que també tenia alguns avantatges. Durant el viatge demostrà que li venien molt de gust les provisions que ens havíem endut pel camí —com un cistell de préssecs escollits d'hivernacle—, però en cap moment no cregué que havia de pagar res. Així, quan el cotxer li reclamà la tarifa, li preguntà molt cofoi què considerava realment una bona tarifa —una d'esplèndida—, i quan li va replicar mitja corona per cada passatger, li va dir que ben pensat era molt poc i deixà que el Sr. Jarndyce pagués.

Feia un temps deliciós. El blat de moro onejava tan meravellosament, les aloses cantaven tan alegres, les bardisses eren tan plenes de flors silvestres, els arbres d'un fullam tan espès, els fesolars amb una lleugera brisa omplien l'aire de tanta fragància! Cap a la tarda vam arribar en un poblet on havíem de baixar de la diligència; un poblet callat amb una església amb campanar i una plaça de mercat, una creu de terme, un carrer molt solejat i una bassa amb un vell cavall que es refrescava les peülles, i no gaire gent que jeia endormiscada o s'estava dempeus en els escassos racons d'ombra. Després de la remor de les fulles i l'oneig del blat de moro durant el viatge, el poblet semblava el més silenciós, el més calorós i el més immòbil de tots els d'Anglaterra.

A l'hostal ens vam trobar el Sr. Boythorn muntat a cavall i amb un carruatge descobert per dur-nos a casa seva, que era poques milles més enllà. S'alegrà moltíssim de veure'ns i desmuntà amb celeritat.

—Per Déu! —va dir, després de saludar-nos cortesament— Aquesta diligència és una infàmia. És el més flagrant exemple d'abominable vehicle públic que mai no s'hagi vist sota la capa del cel. Aquesta tarda ha arribat amb vint-i-cinc minuts de retard. Haurien de penjar el cotxer!

—S'ha retardat? —digué el Sr. Skimpole, a qui s'havia adreçat per casualitat— Ja sap que no hi entenc.

—Vint-i-cinc minuts! Vint-i-sis minuts! —replicà el Sr. Boythorn, consultant el rellotge— Amb dues senyores al cotxe, aquest pocavergonya ha endarrerit l'arribada vint-i-sis minuts. Deliberadament! És impossible que hagi estat casual! El pare i l'oncle ja eren els cotxers més cràpules que mai no hagin estat al pescant.

Mentre expel·lia tones de grandíssima indignació, ens acompanyà al petit faetó amb molta cortesia, somrient i complagut.

—Em sap greu, senyores —va dir, barret en mà i dret a la porta del carruatge, quan tot ja era llest—, veure'm obligat a fer una volta de dues milles. El camí directe travessa el parc de Sir Leicester Dedlock, però ateses les nostres actuals relacions he jurat de no posar mai els meus peus o les potes dels meus cavalls a la propietat d'aquest individu, mentre em quedi un alè de vida! —I, trobant-se amb la mirada del meu tutor, esclatà en una de les seves tremendes riallades i semblà fer tremolar fins i tot l'immòbil poblet.

—Són aquí els Dedlock, Lawrence? —va preguntar el meu tutor, mentre fèiem camí i el Sr. Boythorn ens acompanyava al trot per la gespa verda de la vorera.

—Sir Arrogant Gamarús és aquí —contestà el Sr. Tulkinghorn—. Ha ha ha! Sir Arrogant és aquí, i em satisfà dir-ho, de potes enlaire. A Milady —quan l'anomenava feia sempre un gest cortès com si l'excloués especialment de qualsevol bàndol de la disputa— se l'espera d'un dia a un altre, crec. No em sorprèn gens que posposi la seva arribada tant com pugui. Sigui què sigui que hagi induït aquesta extraordinària dona a casar-se amb aquesta efigie de cap de guix de baronet, és un del més impenetrables misteris que mai hagin deixat perplexa la investigació humana, Ha, ha, ha, ha!

—Suposo —digué rient el meu tutor— que nosaltres sí que hi podem posar els peus, mentre siguem per aquí. La prohibició no ens afecta, oi?

—No puc posar cap prohibició als meus hostes —va dir, tot fent-nos una inclinació a l'Ada i a mi amb l'alegre cortesia que el caracteritzava—, excepte en la data de partida. Només em sap greu no gaudir del plaer d'acompanyar-vos a Chesney Wold, que és un lloc magnífic! Però et juro, Jarndyce, pel sol que ens il·lumina, que si mentre residiu aquí visiteu el propietari és més que probable que us rebi fredament. Sempre va més tibet que un pèndol de rellotge de paret aturat, com si fos d'un llinatge de pèndols de

rellotge, d'esplèndides carcasses, que mai no van a l'hora ni mai hi aniran... Ha, ha, ha! I t'asseguro que es mostrarà encara més tibat als amics del seu amic i veí Boythorn!

—No li'n donaré pas l'ocasió —va dir el meu tutor—. Diria que m'és tan indiferent l'honor de fer la seva coneixença, com el d'ell de fer la meva. En tinc ben bé prou amb la vista de la finca i potser amb un cop d'ull a la casa, com qualsevol altre viatger.

—Bé! Me n'alegro. És millor mantenir-se reservat. Aquí em consideren un segon Àiax desafiant el llamp⁵. Ha, ha, ha! Quan el diumenge entro a la nostra esglesiola, una considerable part de la desconsiderada concurrència espera veure'm caure rostit i recremat damunt l'empedrat per la còlera dels Dedlock. Ha, ha, ha! Sens dubte, li estranya que no passi. Perquè, valga'm Déu, és el més vanitós, el més superficial, el més pedant i descerebrat dels ases.

Arribant a la carena d'un turó que havíem pujat, el nostre amic ens pogué assenyalar Chesney Wold i oblidar-se del seu propietari.

Era una pintoresca i antiga mansió en un elegant parc molt arbrat. Entre els arbres, i no gaire lluny de la residència, apuntava el campanar de l'esglesiola de la qual ens havia parlat. Oh, quina vista tan magnífica, els solemnes boscos sobre els quals llum i ombra viatjaven veloçment com si unes ales celestials enviessin sense parar missatges benivolents per l'aire estival; els costers d'un verd suau, les lluïssors de l'aigua, el jardí on les flors eren arrançades en platabandes de variadíssims colors! La mansió, amb gablets i xemeneies, torres, torretes, un portal fosc i una àmplia terrassa balustrada per on s'enroscava un esclat de roses que s'aplegava damunt els testos, semblava gairebé irreal per la seva lleugera solidesa i per la serena i plàcida quietud que l'envoltava. A l'Ada i a mi, aquest ens semblà, per damunt de tot, l'influx que emanava. Als nostres peus se'ns ofería, en la distància, casa, jardí, terrassa, costers verds, aigua, vells roures, falgueres, molsa, més boscos; i més lluny, on la panoràmica s'obria, l'horitzó vellutat de porpra. Tot semblava gaudir d'una quietud impertorbable.

Quan vam entrar al poblet, tot passant per davant d'un petit hostel on es balancejava damunt del camí la indicació de Dedlock Arms de la façana, el Sr. Boythorn intercanvià salutacions amb un noi, assegut en un banc davant l'entrada, que tenia a la vora alguns estris de pesca.

—És el nét de la governanta, Rouncewell de cognom —va dir—, i s'ha enamorat d'una noia molt bonica de la mansió. Lady Dedlock es va encapritxar de la noia i vol que estigui al servei de la seva distingida persona; un honor que el meu jove amic no valora gens. No obstant això, encara no s'hi pot casar, per molt que la seva poncella volgués; per tant, no li queda més remei

⁵ Àiax, fill d'Oileu rei de Lòcida, fou colpit per un llamp després d'haver naufragat quan tornava de la guerra de Troia (*Eneida*, I, 44), per haver desafiat els déus (*Odissea*, IV, 502).

sinó espavilar-se. Mentrestant, ve per aquí molt sovint, un dia o dos a... pescar. Ha, ha, ha, ha!

—Sr. Boythorn, estan promesos ell i la noia? —preguntà l'Ada.

—Bé, Srta. Clare —va contestar—, crec que ells potser s'entenen; però em fa l'efecte que aviat els veurà i que vostè em podrà informar sobre aquest punt; no jo a vostè.

L'Ada és posà vermella i el Sr. Boythorn prosseguí al trot amb el seu formidable cavall gris; descavalcà a la porta de casa seva i ens esperà, barret en mà, per donar-nos la benvinguda quan hi arribéssim.

Vivia en una casa bonica que abans havia estat la rectoria; davant la façana hi havia un prat de gespa, en un costat un jardí florit i al darrere un hort molt proveït d'arbres i verdures clos per un venerable mur d'aspecte tosc i assaonat. Certament, tot l'entorn tenia un aire d'abundància i saó. L'antic passeig dels tells feia l'efecte d'una porxada verda, fins i tot l'ombra dels cirerers i les pomeres era carregada de fruita, els agrassos n'estaven tant, que les seves branques es blegaven i jeien a terra, les maduixes i els gerds creixien pertot arreu, i al llarg del mur els préssecs maduraven al sol a centenars. Arran de terra, entre extenses xarxes i panells de vidre, que centellejaven i pampalluguejaven al sol, hi havia tantes tiges afeblides pel pes de tavelles, carabassons i cogombres, que a cada pam del terreny sorgia un tresor vegetal, mentre la flaire de les herbes aromàtiques i de tota mena de saludable creixença —per no dir res dels prats veïns on es recol·lectava fenc— convertien l'atmosfera en un gran flascó d'essències. Dins els ordenats recintes del vell mur vermellós regnava tanta quietud i serenor que fins i tot les plomes penjades en garlandes com espantaocells gairebé no es movien; i el mur exercia una influència tan feraç que es podia fantasiejar fàcilment que aquí i allà un clau en desús i una veta que encara hi penjava havien madurat en el transcurs de les estacions, en lloc de rovellar-se i fer-se malbé segons que era el seu destí.

La casa, si bé una mica desordenada en comparació del jardí, era un autèntic casal antic amb escons vora la xemeneia de la cuina que tenia el terra enrajolat i gruixudes bigues al sostre. En un dels flancs hi havia el fatal terreny de la discòrdia, on el Sr. Boythorn mantenia nit i dia un sentinella amb brusa de pagès, que en cas d'agressió havia de fer sonar una gran campana, penjada allí amb aquesta finalitat: desencadenar de la gossera un enorme bulldog que era el seu aliat i, principalment, mirar d'encarar l'enemic. No content amb aquestes precaucions, el mateix Sr. Boythorn havia fabricat i plantat allí uns rètols amb el seu nom pintat amb lletres grosses i els solemnes advertiments següents: “Compte amb el bulldog. És molt ferotge. Lawrence Boythorn.” “El trabuc és carregat amb balins. Lawrence Boythorn.” “Hi ha ceps i postes d'escopeta a totes hores, dia i nit. Lawrence Boythorn.” “Avis. Qualsevol persona o persones que tinguin l'atreviment de violar aquesta propietat seran castigades amb la màxima severitat en privat i perseguides segons el màxim rigor de la llei. Lawrence Boythorn.” Mentre ens els ensenyava des de la finestra del saló, el

seu ocell li saltironava pel cap, i tot assenyalant-los es posà a riure, “Ha, ha, ha, ha! Ha, ha, ha, ha!”, amb tanta força que vaig arribar a pensar que prendria mal.

—Però això li causa moltíssimes molèsties —digué el Sr. Skimpole amb la seva habitual frivolitat—, perquè, després de tot, no s’ho pren pas seriosament, oi?

—Que no m’ho prenc seriosament? —esclatà el Sr. Boythorn amb una vehemència inenarrable— Que no m’ho prenc seriosament? Si hagués pogut dur-lo fins aquí, hauria comprat un lleó en comptes d’aquest gos, i l’hauria llançat contra el primer intolerable lladre que hagués gosat trepitjar els meus drets. Que Sir Leicester s’atreveixi a venir a resoldre aquesta qüestió amb un combat a ultrança i el combatré amb qualsevol arma de no importa quina època o país. M’ho prenc molt seriosament, això. Ni més ni menys!

Vam arribar a dissabte. Diumenge al matí, tot passejant, ens vam arribar a l’esglésiola del parc. Després de travessar el terreny de la discòrdia, de seguida entràrem al parc i vam prosseguir per una agradable sendera que serpentejava enmig de gespa verda i arbres magnífics, fins que ens dugué al cancell de l’església.

Hi havia poquíssima concurrència i més aviat camperola, excepte un gran mostrari de criats de la mansió, alguns d’ells ja seien i alguns altres hi anaven entrant. Hi havia alguns lacais majestuosos, i l’acurada representació d’un vell cotxer que feia l’efecte de ser l’encarnació oficial de totes les pompes i vanitats que havia dut en el seu carruatge. Hi havia una bona col·lecció de jovenetes, enmig de les quals es destacava poderosament el bell rostre ancià i la imponent presència plena de responsabilitat de la governanta. La noia bufona, de qui el Sr. Boythorn ens havia parlat, era al seu costat. Era tan bonica que l’hauria reconeguda per la seva bellesa, malgrat que no m’hauria adonat com s’enrojolava conscient de les mirades del jove pescador, que vaig descobrir no gaire lluny d’ella. Una cara, i no gaire agradable, si bé era atractiva, semblava vigilar maliciosament aquesta noia i a més tots i tot el que hi havia. Era una francesa.

Com que la campana encara sonava i els grans personatges encara no havien arribat, vaig tenir ocasió de donar un cop d’ull a l’església, que exhalava una sentor terrosa com si fos una tomba, i fer-me càrrec que era molt antiga, ombrívola i solemne. Les finestres, molt ombrejades pels arbres, només admetien una llum velada que empal·lidia les cares del meu voltant, enfosquia les antigues làpides del paviment i els cenotafis envellits pel temps i la humitat, i revestia d’una inestimable esplendor el raig de sol del cancell, on un campaner feia tocar monòtonament la campana. Un bellugueig cap a aquella direcció, l’expressió d’una temença reverencial a les cares dels camperols i la matisada afectació ferotge del Sr. Boythorn d’ignorar decididament la presència d’algú, m’advertiren que els grans personatges arribaven i que el servei religiós estava a punt de començar.

—“No jutgeu el vostre servent, Senyor, perquè als vostres ulls...”

Mai no podré oblidar l'apressat batec de cor que em produí la mirada que es va creuar amb la meua quan em vaig posar dempeus! Mai no podré oblidar la manera com aquells bells ulls altius semblaven sortir de la seva llangor i atrapar els meus! Fou només un moment abans d'abaixar-los –un altre cop lliures, per dir-ho així– cap al meu llibre; però en aquell breu interval de temps vaig reconèixer la cara perfectament bé.

I de manera força estranya es desvetllà dins meu alguna cosa associada amb els dies de solitud a casa de la meua padrina; sí, i de més enrere, de quan em posava de puntetes al mirall per vestir-me després d'haver vestit la meua nina. I això que estava completament segura de no haver vist mai abans aquesta dama, n'estava completament segura, segura del tot.

Era fàcil endevinar que el cavaller de cabells blancs, gotós i cerimoniós, l'altre ocupant del banc preferencial, era Sir Leicester Dedlock, i que la dama era Lady Dedlock. Però per què la seva fesomia m'havia d'esdevenir, de manera confusa, com un mirall trencat on vaig contemplar bocins de vells records? I per què m'havia de sentir tan neguitosa i trasbalsada –perquè encara ho estava– per haver-me creuat casualment amb la seva mirada? No ho podia entendre.

Em trobava inexplicablement dèbil i vaig intentar superar-ho parant atenció a les paraules que sentia. Després, cosa estranya, em semblava sentir-les, no amb la veu de qui llegia, sinó amb una veu que recordava molt bé, la de la meua padrina. Això em va fer pensar si per casualitat la fesomia de Lady Dedlock s'assemblava a la de la meua padrina. Una mica podria ben bé ser, però l'expressió era molt diferent, i aquella punyent duresa de la fesomia de la meua padrina, com la de les roques a la intempèrie, mancava absolutament a la cara que tenia al davant, de manera que no havia estat la semblança el que m'havia xocat. D'una altra banda, tampoc no coneixia ningú amb l'expressió d'altivesa i arrogància que mostrava la cara de Lady Delock. I, no obstant això, jo... jo, la petita Esther Summerson, la criatura que vivia una vida marginada, de l'aniversari de la qual ningú no s'alegrava... sorgia davant els meus propis ulls, evocada del passat per algun poder d'aquella elegant dama, que no tan sols mai no m'havia imaginat haver vist, sinó que sabia perfectament bé que mai no l'havia vista fins aleshores.

Em va fer estremir tant trobar-me immersa en aquesta inexplicable agitació, que era conscient que fins i tot m'alterava que m'observés la donzella francesa, malgrat reconèixer que des que havia entrat a l'església no havia parat de mirar inquisitivament aquí, allà i a tot arreu. Però, gradualment, i molt a poc a poc, vaig aconseguir per fi sobreposar-me a l'estranya emoció. Després d'una bona estona vaig tornar a mirar Lady Dedlock. Era quan ens preparàvem a cantar, abans del sermó. Ella no es va fixar en mi i el batec del meu cor es va calmar. Només es tornà a avivar alguns instants quan després, una vegada o dues, ens mirà amb el monocle a l'Ada i a mi.

Acabat el servei religiós, Sir Leicester –malgrat que es veia obligat a caminar amb l’ajuda d’un gruixut bastó– va oferir amb molt d’estil i cortesia el braç a Lady Dedlock i l’escortà fins a fora de l’església, al carruatge de ponis amb què havien arribat. Els criats es dispersaren com també la concurrència que, segons el Sr. Skimpole va comentar –amb infinita complaença del Sr. Boythorn–, Sir Leicester havia estat contemplant tota l’estona com si fos un gran terratinent celestial.

—Creu que ho és! –digué el Sr. Boythorn– Ho creu fermament. Com el seu pare, el seu avi i el seu besavi!

—Sap? –prosseguí el Sr. Skimpole, dirigint-se inesperadament al Sr. Boythorn–, per mi és agradable conèixer un home d’aquesta mena.

—Agradable? –va dir el Sr. Boythorn.

—Suposem que em vulgui patronitzar –continuà dient el Sr. Skimpole–. Molt bé! No hi tinc cap inconvenient.

—Jo sí –va dir amb molta energia el Sr. Boythorn.

—De debò? –va contestar el Sr. Skimpole amb la seva vena frívola i distesa– Doncs això, amb tota seguretat, és buscar-se maldecaps. I per què s’hauria de buscar maldecaps? Aquí em té, content de rebre les coses com caigudes del cel, tal com faria un infant, i no em busco mai maldecaps! Per exemple, arribo aquí i em trobo un poderós potentat que exigeix homenatge. Molt bé! Li dic: “Poderós potentat, aquí té el meu homenatge. M’és més fàcil retre-l’hi que no pas negar-m’hi. Aquí el té. Si té alguna cosa valuosa que em vol mostrar, amb molt de gust la contemplaré; si té alguna cosa valuosa per donar-me, amb molt de gust la hi acceptaré.” El poderós potentat, en conseqüència, replica: “Heus aquí una persona assenyada. No m’altera gens la digestió ni em genera bilis. No m’obliga a enroscar-me com un eriçó i ni treure enfora totes les punxes. M’eixamplo, m’obro, mostro a l’exterior la meva vestimenta platejada com el núvol de Milton⁶, i resulta absolutament satisfactori per a tots dos.” Aquesta és la meva opinió, diguem-ne infantil, sobre aquest tema!

—Però suposi que demà arriba en algun altre lloc –va dir el Sr. Boythorn– i es troba amb un adversari d’aquesta persona o d’aquella altra. Llavors què?

—Què? –va dir el Sr. Skimpole, amb un posat de màxima simplicitat i candidesa– Llavors exactament igual. Diria: “Estimat Boythorn”, suposant que fos la personificació del nostre imaginari amic, “Estimat Boythorn, s’oposa al poderós potentat? Molt bé. Jo també. Suposo que el meu paper en l’entramat social consisteix a ser agradable; suposo que el paper de tothom en l’entramat social consisteix a ser agradable. Resumint, és un sistema dotat d’harmonia. Per tant, si s’hi oposa, m’hi oposo. Aleshores, excel·lent

⁶ J. Milton, a *Comus* 223-4, fa referència a un núvol negre que es transforma en platejat en senyal de benevolència i protecció divina.

Boythorn, anem-nos-en a sopar!”

—Però l’excel·lent Boythorn podria dir —replicà el nostre amfitrió, inflant-se i posant-se molt vermell—: “Seria...”

—Comprenc —va dir el Sr. Skimpole—. Seria molt probable que acceptés.

—“...anar a sopar?” —exclamà el Sr. Boythorn amb un esclat de violència i aturant-se per clavar una bastonada a terra— Seria probable... que afegís: “És que no hi ha principis, Sr. Skimpole?”

—Sap, el Sr. Skimpole replicaria —continuant amb el seu to més divertit, i amb el somriure més ingenu—: “Per ma vida que no en tinc la més mínima idea! No sé de què es tracta això que anomena, ni on és ni qui en té. Si vostè en té i s’hi troba a gust, me n’alegro molt i el felicito cordialment. Però jo no en sé res, li ho asseguro, no sóc sinó una criatura i no els reclamo pas, no els necessito.” Com pot veure, l’excel·lent Boythorn i jo, de tota manera, aniríem a sopar.

Aquest fou un dels molts diàlegs breus entre tots dos, que sempre esperava que acabessin, i que gosaria dir que en unes altres circumstàncies haurien acabat, amb una violenta explosió del nostre amfitrió. Però tenia un tan alt sentit de l’hospitalitat i de la responsabilitat del nostre benestar, i d’una altra banda el meu tutor se’n reia tan sincerament, del Sr. Skimpole, com d’un nen que es passa el dia bufant bombolles i fent-les esclatar, que la cosa no va anar mai més enllà. El Sr. Skimpole, que sempre semblava inconscient de trepitjar un terreny delicat, després se n’anava a començar algun esbós del parc que mai no acabava, o a tocar alguns fragments de melodies al piano o a cantar trossos de cançons, o a tombar-se panxa enlaire sota un arbre contemplant el cel, que segons que digué era per al que ell estava fet; això li esqueia admirablement bé.

—L’esperit emprenedor i l’esforç —ens deia tombat d’esquena— m’agraden molt. Crec que sóc un autèntic cosmopolita. Hi simpatitzo profundament. Estirat en un lloc així, evoco amb admiració l’esperit aventurer dels qui van al Pol Nord o penetren fins al cor de la zona tòrrida. Les criatures mesquines diran: “Quin sentit té que un home se’n vagi al Pol Nord? Quin profit se’n treu?” No ho sabria dir, però sí que dic que potser hi aniré, encara que no ho sàpiga, perquè em pugui entretenir pensant-hi mentre jec aquí. Considerem un cas extrem. Considerem els esclaus de les plantacions americanes, m’imagino que els tracten durament. M’imagino que no els agrada gens, m’imagino que la seva vida és del tot desgraciada; tot i així, per mi poblen el paisatge, hi donen poesia i potser aquest és un dels més agradables objectius de la seva existència. Si és així, els estic agraït, i no m’estranyaria gens que fos així!

En aquestes ocasions sempre em preguntava si el Sr. Skimpole algun cop pensava en la Sra. Skimpole i els seus fills, i sota quin punt de vista la seva ment cosmopolita se’ls imaginava. Em vaig arribar a convèncer, amb tot, que no se’ls imaginava mai de cap de les maneres.

Ja era el dissabte següent des que el cor em bategà tan fort a l'església; tots els dies havien estat tan clars i tan blaus, que havia estat deliciós passejar pels boscos i contemplar com la llum travessava les fulles transparents i brillava entre les ombres entrelaçades dels arbres, mentre els ocells llançaven els seus cants i l'aire s'abaltia amb el bronzir dels insectes. Teníem un lloc preferit, abundant de molsa i fulles de l'altra anyada, on hi havia alguns arbres caiguts sense l'escorça. Asseguts entre aquests esguardàvem, a través d'un profund túnel verd suportat per milers de columnes naturals —els troncs esblanqueïts dels arbres— una llunyana panoràmica tan radiant per comparació amb l'ombra on sèiem, i tan preciosa per la perspectiva corbada per on la contemplàvem, que semblava una llambregada d'una terra millor. Aquest dissabte el Sr. Jarndyce, l'Ada i jo sèiem aquí quan vam sentir el ressò d'un tro llunyà i gotes gruixudes que espetegaven a les fulles.

Durant tota la setmana havia fet molta xafogor; però la tempesta esclatà tan sobtadament —com a mínim damunt nostre— en aquest lloc arrecerat, que abans que arribéssim a sortir del bosc sovintejaven els llamps i els trons, i la pluja queia travessant les fulles com si cada gota fos un balí de plom. Com que no era qüestió de quedar-se sota els arbres, vam sortir corrents del bosc i vam pujar i baixar els graons plens de molsa, que permetien travessar la tanca de l'arbreda com si fossin dues escales de tisora d'amplis esglaons adossades, i ens vam encaminar a la caseta del guarda, que era a tocar. Ens havíem fixat sovint en la bellesa fosca d'aquella caseta que es dreçava dins la densa penombra dels arbres i com s'hi arrapava l'heura, i en la fondalada abrupta de la vora, on una vegada vam veure com el gos del guarda es llançava al falguerar com si es capbussés a l'aigua.

Ara que el cel era tapat, la caseta era tan fosca de dins que només vam distingir clarament l'home que sortí al portal quan ens vam arrecerar i que ens avançà dues cadires, per a l'Ada i per a mi. Les finestres de gelosia eren obertes de bat a bat i ens vam asseure just al llindar del portal per mirar la tempesta. Era un grandíols espectacle contemplar com el vent es desfermava i corbava els arbres i empenyia la pluja com si fos un núvol de fum; sentir el tro solemne i veure el llampec; tot pensant amb temor en les espantoses forces que envolten la nostra insignificant existència, i considerant que beneficioses que són i la manera com aquest aparent furor havia vessat damunt la flor i la fulla més diminutes una vitalitat tan intensa que semblava refer de nou la creació.

—No és massa perillós seure en un lloc tan exposat?

—Oh no, estimada Esther —va dir l'Ada, tranquil·lament.

L'Ada m'ho deia a mi, però jo no havia dit res.

Un altre cop em tornà a bategar el cor. No havia sentit mai aquella veu, de la mateixa manera que no havia vist mai aquella cara, però em colpíen de la mateixa estranya manera. Un altre cop, en un instant, se'm van desvetllar molts records.

Lady Dedlock s'havia refugiat a la caseta abans de la nostra arribada i havia sortit de la fosca de dins. Era dreta darrere la meua cadira, recolzant-hi la mà. Quan vaig girar el cap, la vaig veure amb la seva mà a prop de la meua espatlla.

—L'he espantada? —va dir.

No. No estava espantada. Per què m'havia d'espantar?

—Crec —va dir Lady Dedlock al meu tutor— que tinc el plaer de parlar amb el Sr. Jarndyce.

—La seva memòria m'honora més que no em pensava, Lady Dedlock —va contestar.

—El vaig reconèixer diumenge a l'església. Em sap greu que alguna de les desavinences locals de Sir Leicester, encara que no les ha buscades, tinc entès, facin que sigui una qüestió absurdament difícil que li puguem demostrar aquí la nostra consideració.

—Estic al corrent de les circumstàncies —replicà amb un somriure el meu tutor— i em sento agraït igualment.

Li havia donat la mà d'una manera indiferent que semblava ser-li habitual i li parlava d'una manera igualment indiferent, però amb una veu molt agradable. Era tan elegant com bella, amb absolut domini de si mateixa, i em va fer l'efecte de poder atreure l'atenció de qualsevol en cas de pensar que pagava la pena. El guarda li havia dut una cadira i es va asseure al mig del portal entre totes dues.

—S'ha arranjat la situació del noi a propòsit del qual va escriure a Sir Leicester, i que Sir Leicester va lamentar no poder afavorir les seves aspiracions per cap dels mitjans al seu abast? —va dir, per damunt l'espatlla, al meu tutor.

—Espero que sí —va dir ell.

Semblava que ella li tenia respecte i fins i tot que desitjava atreure'l. Tenia un no sé què molt seductor en les seves maneres altives; i semblava més familiar... anava a dir més assequible, però difícilment podia ser-ho mentre li parlés per damunt l'espatlla.

—Suposo que aquesta és l'altra tutelada seva, la Srta. Clare?

Li va presentar formalment l'Ada.

—Perdrà la part desinteressada del seu temperament quixotesca —va dir Lady Dedlock al Sr. Jarndyce, un altre cop per damunt de l'espatlla— si només esmena injustícies de tanta bellesa. Però —llavors es va girar completament cap a mi—, presenti'm també aquesta senyoreta.

—La Srta. Summerson és realment la meua tutelada —va dir el Sr. Jarndyce—, en aquest cas no sóc responsable davant de cap Lord Cancellor.

—Va perdre els pares, la Srta. Summerson? —va dir Milady.

—Sí.

—Ha tingut molta sort amb el seu tutor.

Lady Dedlock em mirà, i tot mirant-la li vaig dir que sí, que n'havia tinguda. De seguida es tornà a girar apressadament, gairebé mostrant enuig o aversió, i un altre cop es dirigí a ell per damunt l'espatlla.

—Han passat segles des que teníem per costum trobar-nos, Sr. Jarndyce.

—Molt de temps. Almenys així ho pensava fins que la vaig veure diumenge passat a l'església –va contestar.

—Com? Fins i tot vostè és un cortesà, o creu que s'ha de comportar com a tal amb mi! –va dir, amb cert desdeny– Suposo que he aconseguit aquesta reputació.

—Ha aconseguit tantes coses, Lady Delock –va dir el meu tutor–, que certament ha de suportar algun petit inconvenient. Però, de part meva, cap.

—Tantes coses! –va repetir, amb un lleuger somriure– Sí!

Amb els seus aires de superioritat, poder, fascinació i no sé què més, semblava que ens considerava a l'Ada i a mi com si fóssim criatures. Així mateix, quan va somriure lleugerament, i posteriorment quan es quedà contemplant la pluja, mostrava tant de domini d'ella mateixa i tanta llibertat d'ocupar-se dels seus propis pensaments, com si de fet es trobés sola.

—Crec que quan residíem plegats a l'estranger es relacionava més amb la meva germana que no pas amb mi –va dir, tornant-lo a mirar.

—Sí, solíem trobar-nos més sovint –va contestar.

—Vam seguir camins diferents –digué Lady Dedlock– i teníem molt poca cosa en comú, fins i tot abans d'acordar separar-nos. Suposo que cal lamentar-ho, però no hi havia res a fer. Sap com li va anar després?

Ell brandà el cap.

—No la va tornar a veure més?

—Mai.

—De totes maneres, sap que es va morir?

—Sí –va dir–. Me'n vaig assabentar ja fa temps. Vivia tan retirada que me'n vaig assabentar de pura casualitat.

Lady Dedlock es va tornar a posar a mirar la pluja. La tempesta aviat començà a allunyar-se. El ruixat disminuí moltíssim, cessaren els llamps, els trons rodolaven per muntanyes allunyades i el sol començà a lluir sobre les fulles humides i la pluja que queia. Mentre sèiem silenciosament vam veure que venia cap a nosaltres, trotant alegrement, un faetó tirat per ponis.

—Milady, el missatger torna amb el cotxe –va dir el guarda.

A mesura que s'acostava vam veure que a dins hi havia dues persones. Van baixar-ne amb algunes capes i xals, primer la francesa que havia vist a l'església i després la noia bufona; la francesa amb aires de seguretat i desafadora, la noia confusa i amb indecisió.

—Com? –digué Lady Dedlock– Dues?

—Ara com ara sóc la seva donzella, Milady –va dir la francesa. El missatge era per a qui la serveix.

—Em vaig témer que potser es referia a mi, Milady –va dir la noia bufona.

—Em referia a tu, criatura –va replicar calmosament la mestressa—. Posa'm aquest xal.

Abaixà lleugerament les espatlles per rebre'l i la noia bufona el col·locà suaument al seu lloc. La francesa va romandre dempeus inadvertida, amb la mirada fixa i prement amb força els llavis.

—Em sap greu –va dir Lady Dedlock al Sr. Jarndyce— que no tinguem gaires oportunitats de prosseguir la nostra antiga amistat. Permeti'm que li torni a enviar el cotxe per a les seves dues tutelades. Serà aquí de seguida.

Però com que ell no acceptà l'oferiment de cap de les maneres, s'acomiadà amablement de l'Ada –no de mi— i recolzà la mà en el braç que ell li ofería i pujà al cotxe, que era el del parc, petit, baix i amb capota.

—Puja, criatura –va dir a la noia bufona—. Et necessitaré. Endavant!

El cotxe se n'anà; i la francesa es va quedar immòbil on havia baixat, amb les capes que havia dut al braç.

Vaig suposar que l'orgull no suporta res tan malament com el mateix orgull i que fou castigada per les seves maneres imperatives. La seva revenja fou la més estranya que hauria pogut imaginar. Va restar absolutament quieta fins que el cotxe girà cap a l'avinguda; llavors, sense perdre la calma, es va treure les sabates, les va deixar a terra i es va posar a caminar amb pas decidit cap a la mateixa direcció, pel lloc on l'herba xopa tenia més mullena.

—És boja aquesta dona? –va dir el meu tutor.

—Oh, no, senyor –va dir el guarda que la mirava juntament amb la seva dona—. L'Hortense no ho és gens ni mica. Té el cap ben clar. Però és mortalment orgullosa i temperamental, terriblement orgullosa i temperamental, i quan ha vist que se n'anaven i l'havien postergada no s'ho a pres gaire bé.

—Però, per què camina descalça, enmig d'aquesta mullena? –va dir el meu tutor.

—I doncs, senyor, per apaivagar-se! –digué l'home.

—Si no és que s'ha imaginat que és sang –va dir la dona—. Quan li puja la seva al cap, tant li faria trepitjar-ne com trepitjar qualsevol altra cosa.

Uns quants minuts després vam passar no gaire lluny de la mansió. Ara fins i tot semblava més plàcida que quan la vam veure per primer cop, aspergida de diamants que brillaven a tot arreu, sota un lleuger ventijol, amb els ocells que no havien emmudit sinó que cantaven sonorament, tot reverdit per la darrera pluja i el petit carruatge brillant al portal com si fos una carrossa de plata d'un conte de fades. Encara ara, caminant amb pas ferm i tranquil cap a la mansió, una silueta plàcida també dins el paisatge, mademoiselle Hortense, avançava descalça per l'herba aigualosa.

Capítol 19

Circula!

Al voltant de Chancery Lane són vacances d'estiu. Els bons vaixells *Llei* i *Equitat*, construïts amb teca, acabats amb coure, clavetejats amb acer, revestits de llautó i ni de bon tros tan rabents com els clípers, són fora de servei. Ara per ara, el *Vaixell Fantasma*⁷ va a la deriva, Déu sap cap on, amb la seva tripulació espectral de clients que supliquen a tothom que troben que examini els seus documents. Els tribunals són tots tancats, les oficines públiques dormen profundament, el mateix Westminster Hall és una solitud ombrívola on poden cantar els rossinyols i passejar una classe de pledejants amb més tendresa que els qui habitualment hi són.

Temple, Chancery Lane, Serjeants' Inn i també Lincoln's Inn fins als Fields són com ports d'estuari amb baixamar, on els procediments que han encallat, les oficines que han tirat l'àncora, els escrivents ociosos que gandulegen en tamborets inclinats i que no recobriran la perpendicular fins que el corrent del període hàbil concedeixi audiència, estan en sec damunt del llot de les vacances d'estiu. Les portes exteriors de les sales són tancades a tot arreu, els missatges i els paquets s'amunteguen a la consergeria a cabassos. En els intersticis de l'enllosat de davant de Lincoln's Inn Hall es podria fer una collita d'herba, si els camàlics que no tenen una altra cosa a fer sinó seure allí a l'ombra amb els davantals blancs al cap per evitar les mosques, no l'arranquessin i la masteguessin encaboriats.

Només hi ha un jutge a la ciutat. I només té audiència dos cops per setmana. Si ara el pogués veure la gent de les poblacions de la rodalia de la seva jurisdicció! No du encastada la perruca, ni porta la toga vermella, ni la pellissa, tampoc llancers ni macers. És només un home ben rasurat amb pantalons blancs i barret blanc, amb cara de jutge bronzejada pel mar i un tros de nas de jutge pelat pels raigs solars, que passant entra en una marisqueria i es beu una cervesa de gingebre amb gel.

L'advocacia anglesa és escampada per tota la faç de la terra. Com pot espavilar-se Anglaterra durant els quatre mesos llargs de l'estiu, privada d'advocats –que són el seu refugi en les adversitats i el seu únic i legítim triomf en la prosperitat–, és fora de dubte; és un fet que aquest escut i aquest bastió de Britannia no està de servei. El cavaller saberut que sempre s'indigna tant per l'ultratge sense precedents infligit als sentiments del seu client per la part contrària, que feia l'efecte que no ho podria superar, s'ho manega a Suïssa més bé del que s'hauria pogut esperar. El saberut cavaller especialista en sarcasmes i que fulmina els oponents amb mordacitat funesta, pren les aigües més content

⁷ Al·lusió a la llegenda marinera recollida per H. Heine, de la qual P. Dietsch (el 1842) i R. Wagner (el 1843) van fer sengles òperes.

que un gínjol en un balneari francès. El saberut cavaller que plora com una magdalena a la més mínima contrarietat, aquestes sis setmanes no ha vessat ni una llàgrima. El molt saberut cavaller que ha temperat la fogositat natural del seu cutis rogenic a les cisternes i a les fonts de la llei, que ha esdevingut un expert en argumentacions envitricollades durant les audiències i que proposa als ensopits magistrats subtileses legals incomprendibles als no iniciats i també a la majoria dels iniciats, vagareja amb especial satisfacció per les rodalies àrides i empolsegades de Constantinoble. Uns altres fragments dispersos del mateix gran Pal·ladi⁸ es poden trobar pels canals de Venècia, a la segona cascada del Nil, als balnearis d'Alemanya i escampats per les platges de tota la costa d'Anglaterra. Gairebé ni un en la deserta regió de Chancery Lane. I si de cas un solitari membre del fòrum creua apressadament aquesta terra erma i es topa amb un pledejant a l'aguait incapaç de deixar de trepitjar l'escenari de la seva angoixa, s'espanten l'un de l'altre, fugen en direcció contrària i es refugien dins l'ombra.

Són les vacances d'estiu més caloroses des de fa molts anys. Tots els aprenents d'escrivent estan bojament enamorats i, segons les seves categories, defalleixen de felicitat a la vora de la seva estimada a Margate, Ramsgate o Gravesend. Tots els escriptors de mitjana edat pensen que les seves famílies són massa nombroses. Tots els gossos abandonats que vagaregen pels voltants de les Escoles de Dret⁹ i panteixen per escalinates i més llocs àrids buscant aigua, profereixen greus udols de greuge. Tots els gossos dels cecs arrossegueuen pels carrers els amos cap a les bombes d'aigua o els fan ensopegar amb galledes. Una botiga amb un tendal, la vorera remullada i un bol amb peixos daurats i argentats a l'aparador, és un santuari. Temple Bar és tan calorós que, respecte als carrers adjacents Strand i Fleet, és com un ferro roent dins una tetera i els fa bullir a foc lent tota la nit.

Hi ha sales a les Escoles de Dret on es podria trobar fresca, si pagués la pena comprar la fresca a un preu tan elevat d'avorriment; però fora, al voltant d'aquests refugis, sembla que hi caigui foc. A la placeta del Sr. Krook fa tanta calda que els veïns buiden les cases i s'instal·len les cadires al carrer, inclòs el Sr. Krook, que prossegueix allí els seus estudis amb la gata –que mai no té prou calor– a la vora. Sol's Arms ha interromput les trobades musicals durant l'estiu i el Petit Swills té un contracte als Jardins Pastorsals vora el riu, on adoptant un posat tot innocent interpreta cançonetes còmiques d'aire juvenil, calculades –com diu l'anunci– per no ferir els sentiments de les persones més primmirades.

Damunt tot l'entorn judicial plana, com un gran vel de rovell o com una teranyina gegant, la mandra i el somieig de les vacances d'estiu. El Sr. Snagsby, paperaire judicial de Cook's Court, al carrer Cursitor, n'acusa la

⁸ Al·lusió irònica a l'estàtua de la deessa Pal·les armada, salvaguarda de Troia.

⁹ Inns of Court. Vegeu cap. 1, nota 2.

influència, no sols mentalment com a home cavil·lós i sensible, sinó també al calaix, perquè, com hem esmentat, és paperaire judicial. Durant les vacances disposa de més temps d'oci per anar a rumiar per Stapple Inn i Rolls Yard que durant la resta de l'any, i explica als aprenents que amb la calor que fa és ben curiós pensar que vivim en una illa, amb el mar que rodola i s'estavella al nostre voltant.

Aquesta tarda de les vacances d'estiu, la Guster feineja al petit saló, atès que el Sr. i la Sra. Snagsby preveuen rebre companyia. Els hostes que espera són més aviat selectes que no nombrosos; es tracta del Sr. i la Sra. Chadband, i ningú més. El Sr. Chadband molt sovint es descriu a si mateix com un vaixell¹⁰, tant de paraula com per escrit, i de vegades els qui no el coneixen el prenen per un cavaller relacionat amb la marina, però, tal com ho expressa ell mateix, “exerceix el ministeri”. El Sr. Chadband no és adscrit a cap església en particular i els seus adversaris consideren que, com que no té res d'important a dir sobre els grans temes, podria renunciar el voluntariat per decisió pròpia sense cap càrrec de consciència; però també té els seus partidaris, entre els quals la Sra. Snagsby. Fa molt poc que la Sra. Snagsby ha pres passatge per embarcar en el vaixell *Chadband*: aquest navili de primera classe li cridà l'atenció un dia que la calorada li pujà al cap.

—A la meva doneta, sabeu —diu el Sr. Snagsby als pardals de Staple Inn—, li agrada la religió una mica avinagrada!

Per tant, la Guster, que per un moment se sent molt important considerant-se al servei d'en Chadband, de qui ha sentit dir que té el do de poder predicar quatre hores d'una tirada, prepara el salonet per al te. Ha sacsejat i espolsat tots els mobles, ha passat un drap humit damunt els retrats del Sr. i la Sra. Snagsby, ha tret el millor servei de te i ha omplert la taula amb exquisit pa del dia, trenes cruixents, mantega fresca, llenques primes de pernil, llengua, salsitxes alemanyes i delicats filets d'anxova damunt un llit de julivert; per no esmentar els ous acabats de pondre que servirà després calents amb un tovalló i les torrades amb mantega. Perquè en Chadband més aviat és un recipient de consum; els seus adversaris diuen que és un vaixell a qui li agrada dur molt llast i que pot manejar molt bé algunes armes de la carn com ara el ganivet i la forquilla.

El Sr. Snagsby, que s'ha posat la seva millor jaqueta, contempla tots els preparatius que s'han dut a terme i, tossint amb deferència tot interposant la mà, diu a la Sra. Snagsby: “Amor, a quina hora esperes el Sr. i la Sra. Chadband?”

—A les sis —diu la Sra. Snagsby.

El Sr. Snagsby indica, amb to dolç i com per atzar, que “ja són

¹⁰ *Vessel*, mot derivat del llatí ‘vascellum’, diminutiu de ‘vas’ amb el significat de recipient o contenidor petit, eixampla el seu camp fins a designar des d'un cos humà, en el sentit religiós, a una embarcació.

passades”.

—Potser t’agradaria començar sense ells? —li retreu la Sra. Snagsby.

Al Sr. Snagsby, fa l’efecte que li agradaria moltíssim, però diu amb la tos de dolcesa: “No, estimada, no. Només em referia a l’hora.”

—Què és una hora —diu la Sra. Snagsby— comparada amb l’eternitat?

—Certament, estimada —diu el Sr. Snagsby—. Només que quan una persona ho disposa tot per prendre el te, aquesta persona ho fa pensant des d’un punt de vista... potser... més temporal. I quan s’ha fixat una hora per prendre el te, és millor afrontar-ho.

—Afrontar-ho! —repeteix amb severitat la Sra. Snagsby— Afrontar-ho! Com si el Sr. Chadband fos un boxador!

—De cap manera, estimada —diu el Sr. Snagsby.

En aquest moment, la Guster, que mirava per la finestra del dormitori, baixa per l’escaleta fent-la carrisquejar i grinyolar com un fantasma casolà i de sobte, tota enrojolada, fa la seva aparició al salonet anunciant que el Sr. i la Sra. Chadband ja són a Cook’s Court. Immediatament després repica la campaneta de la porta del passadís interior i la Sra. Snagsby l’adverteix que no s’oblidi de la cerimònia d’anunciar els hostes, sota pena de retornar-la a l’instant al seu sant patró. Amb els nervis molt alterats per aquesta amenaça —malgrat que abans estava força calmada— espatlla horriblement el solemne cerimonial fins al punt d’anunciar “El Sr. i la Sr. Cheeseming¹¹, o véssaber, vulldir, comesdiguin!”, i es retira de la seva presència molt culpabilitzada.

El Sr. Chadband és un home gros i groguenc amb un somriure greixós i fa la fatxa de tenir a l’organisme una bona quantitat d’oli de balena¹². La Sra. Chadband és una dona austera, de posat adust i callada. El Sr. Chadband es mou de manera lenta i feixuga, no gaire diferent de la d’un ós ensinistrat a caminar a dues potes. Els braços l’atabalen molt, com si no li anessin bé i preferís arrossegar-se; li sua molt el cap i mai no parla sense haver alçat prèviament la manassa com advertint als oients que els il·luminarà.

—Amics meus —diu el Sr. Chadband—, que la pau regni en aquesta casa! Per a l’amo i la mestressa, per als joves i per a les joves! Amics meus, per què us desitjo la pau? Què és la pau? És guerra? No. És discòrdia? No. És amable, dolça, bella, agradable, serena i joiosa? Oh sí! Per això, amics meus, us desitjo la pau a vosaltres i als vostres!

El Sr. Snagsby, quan s’adona que la Sra. Snagsby sembla profundament il·luminada, creu convenient de totes totes dir: “Amén.” Cosa que és ben rebuda.

¹¹ Rata formatgera.

¹² L’oli de balena de color marronós, llefiscós, pudent i de sabor desagradable s’emprava com a combustible per a làmpades.

—Ara, amics meus —prosegueix el Sr. Chadband—, atès que he tocat aquest tema...

Apareix la Guster. La Sra. Snagsby, sense apartar la vista del Sr. Chadband, diu amb una veu baixa i espectral i amb terrible claredat: “Vés-te’n!”

—Ara, amics meus —diu el Sr. Chadband—, atès que he tocat aquest tema, i en la meua humil manera de treure’n profit...

Se sent com la Guster murmura inexplicablement: “Milsetcentsvuitantados.” La veu espectral repeteix amb més solemnitat: “Vés-te’n!”

—Ara, amics meus —diu el Sr. Chadband—, ens preguntarem, amb un esperit d’amor...

La Guster torna a insistir: “Milsetcentsvuitantados.”

El Sr. Chadband, amb la resignació d’un home acostumat a ésser importunat, fa una pausa i frunzint lànguidament la barbeta fins a confondre-la amb un greixós somriure, diu: “Escoltem la noia! Parla, noia!”

—Amb el seu permís, senyor, milsetcentsvuitantados¹³. Que li agradaria saber per què era el xíling —diu la Guster sense alè.

—Per què? —replica la Sra. Chadband— Per pagar-li el viatge!

La Guster replica que “ell vol un xíling i vuit penics, o us demandarà a l’autoritat”. La Sra. Snagsby i la Sra. Chadband comencen a xisclar d’indignació quan el Sr. Chadband, alçant la mà, calma el tumult.

—Amics meus —diu—, ara m’adono que ahir no vaig complir un dels meus deures. Per tant, és just que es castigui la meua falta. No he de rondinar. Rachael, paga els vuit penics!

Mentre que la Sra. Snagsby, empassant-se l’alè, mira reconcentradament el Sr. Snagsby, com dient-li “Fixa’t amb aquest apòstol”, i mentre el Sr. Chadband resplendeix humilitat i oli de balena, la Sra. Chadband paga els diners. El Sr. Chadband té per costum —realment és l’estendard de les seves pretensions— mantenir aquesta mena de comptes deutors i creditors de menudeses i fer-ne publicitat a la més mínima ocasió.

—Amics meus —diu en Chadband—, vuit penics és poca cosa, podria haver-se tractat legítimament d’un xíling i quatre penics, podria haver-se tractat legítimament de mitja corona. Oh, alegrem-nos-en, alegrem-nos-en! Oh, alegrem-nos-en!

Amb aquesta observació, que sembla per la seva entonació la tornada d’un poema, el Sr. Chadband s’acosta a la taula i abans d’asseure’s alça la mà admonitòria.

—Amics meus —diu—, què podem contemplar disposat davant nostre? Menjars. Necessitem menjar, amics meus? Ho necessitem. I per què necessitem menjar, amics meus? Perquè només som mortals, perquè només som pecadors, perquè només som éssers terrestres, perquè no som aeris. Podem

¹³ Nombre de la placa identificativa d’un cotxer, no d’un vehicle.

volar, amics meus? No podem. Per què no podem volar, amics meus?

El Sr. Snagsby, encoratjat pel darrer èxit, aventura a suggerir amb un to engrescat i més aviat decidit: “No tenim ales.” Però immediatament és fulminat per l’arrufament de celles de la Sra. Snagsby.

—Pregunto, amics meus —prosegueix el Sr. Chadband, rebutjant obertament i esborrant el suggeriment del Sr. Snagsby—, per què no podem volar? És perquè estem destinats a caminar? És per això. Podríem caminar, amics meus, sense forces? No podríem. Què ens passaria, si no tinguéssim forces, amics meus? Les cames no ens aguantarien, els genolls se’ns blegarien, els turmells se’ns girarien i cauríem per terra. Llavors, per tant, amics meus, des d’un punt de vista humà, d’on prové la força que necessiten els nostres membres? Prové potser —tot fent una llambregada damunt la taula— del pa en les seves múltiples formes, de la mantega que s’obté batent la llet que ens proporcionen les vaques, dels ous que ponen les aus, del pernil, de la llengua, de les salsitxes i de coses similars? Així és. Per tant, acceptem aquestes excel·lents coses disposades davant nostre!

Els adversaris del Sr. Chadband neguen que sigui un do peculiar apilar verborreicament una frase i una altra com si fossin trams d’escala. Tanmateix, això només es pot interpretar com una prova de la seva animadversió, perquè tothom pot adonar-se que l’estil de l’oratoria del Sr. Chadband és ben rebut i molt admirat a tot arreu.

Sigui com sigui, el Sr. Chadband, havent acabat de moment la prèdica, s’asseu a la taula de la Sra. Snagsby i s’hi aplica prodigiosament. La conversió de qualsevol mena d’aliments en oli de la qualitat ja mencionada sembla un procés tan inseparable de les prestacions d’aquest extraordinari vaixell que, quan comença a menjar i beure es podria descriure com si esdevingués una mena de gran molí d’oli o qualsevol gran fàbrica de producció d’aquest article a gran escala. Al carrer Cursitor de Kook’s Court, aquest vespre de les vacances d’estiu, li va tan bé el negoci que quan plega de treballar el magatzem sembla ple del tot.

En aquest moment de la vetllada la Guster, que no s’ha refet de la seva primera espifiada i a més no ha negligit cap ocasió possible o impossible de desacreditar-se i desacreditar la casa —entre les quals es pot enumerar breument haver interpretat inesperadament amb els plats una sorollosa fanfàrria militar al cap del Sr. Chadband i després haver coronat aquest cavaller amb brioixos—, en aquest moment de la vetllada la Guster diu a cau d’orella al Sr. Snagsby que el demanen a la botiga.

—Com que em requereixen, per dir-ho sense embuts, a la botiga —diu el Sr. Snagsby alçant-se—, prego a la distingida companyia que m’excusi mig minut.

El Sr. Snagsby baixa i es troba els dos aprenents contemplant atentament un agent de policia que subjecta pel braç un noi esparracat.

—Ostres, valga'm Déu! —diu el Sr. Snagsby— Què passa?

—Aquest xicot —diu l'agent—, malgrat que li ho he dit i repetit, no vol circular...

—Sempre la campo, senyor —exclama el noi eixugant-se amb el braç les seves llardoses llàgrimes—, des que vai néixer sempre he estat escampant la boira d'un lloc a un altre. A on me'n puc anar, senyor, després de lo que m'he mogut!

—No vol circular —diu l'agent calmosament i amb una lleugera contracció professional de coll per tal d'ajustar-se millor el rígid corbatí—, malgrat que n'ha estat repetidament advertit, i, per tant, em veig en l'obligació de detenir-lo. Pel que sé, és un carterista consumat. No li dóna la gana de circular.

—I què més! A on puc anar? —cria el noi, tot estirant-se els cabells amb desesperació i picant amb els peus nus el terra del passadís del Sr. Snagsby.

—No em surtis amb aquestes o et faré miques! —diu l'agent, clavant-li fredament una estrebada— M'han ordenat que has de circular. T'ho he dit cinc-cents cops.

—Prò, a on? —exclama el noi.

—Bé! En realitat, agent, ja m'entén —diu el Sr. Snagsby pensatiu i tossint darrere la mà la tos de gran perplexitat i dubte—. En realitat, aquesta sembla la qüestió. On? Oi que m'entén?

—Les meves ordres no van tan lluny —contesta l'agent—. Les meves ordres són que aquest xicot ha de circular.

Ho sents, Jo? No us serveix de res, a tu o a qualsevol altre, que les grans llumeneres del firmament parlamentari faci uns quants anys que, sobre aquest punt, hagin fracassat a donar-vos l'exemple de circular. Per a tu és vigent l'única gran recepta, la prescripció profundament filosòfica, la raó de ser absoluta i la finalitat absoluta de la teva estranya existència damunt la terra: circula! No n'hi ha prou que te'n vagis, Jo, perquè les grans llumeneres no es posen gens d'acord en aquest particular. Circula!

A propòsit d'això, el Sr. Snagsby no diu res; evidentment no diu res de res; només tus la tos més desesperançada que expressa direcció prohibida en tots dos sentits. A hores d'ara, el Sr. i la Sra. Chadband i la Sra. Snagsby, que han percebut l'enrenou, treuen el cap des de dalt les escales. Tota la família es troba reunida atès que la Guster no s'ha mogut del fons del passadís.

—Senyor —diu l'agent—, la qüestió és simplement si coneix aquest xicot. Ell diu que sí.

La Sra. Snagsby, des de les altures, crida instantàniament: “No, no el coneix!”

—Done... ta meva! —diu el Sr. Snagsby mirant dalt de les escales— Amor meu, dispensa'm! Tingues un moment de paciència, estimada. Agent, en sé alguna cosa, d'aquest xicot, i pel que en sé puc dir que no és perillós, ans al

contrari. —Llavors el paperaire explica l'episodi tragicòmic¹⁴ que va viure amb en Jo, sense mencionar el fet de la mitja corona.

—Bé! —diu l'agent— Pel que sembla el que ha dit té una bona base. Quan el vaig detenir a Holborn digué que vostè el coneixia. A més, un jove que hi havia enmig de la gent digué que el coneixia a vostè i que vostè era un respectable cap de família, i que si jo passava per casa vostra per fer indagacions, ell hi compareixeria. El noi no sembla disposat a complir la paraula, però... Vaja! Aquí tenim el jove!

Entra el Sr. Guppy, fa un gest amb el cap al Sr. Snagsby i amb la cavalleriesitat dels oficinistes es toca el barret en honor de les dames de l'escala.

—Tot just després de sortir del bufet, mentre anava passejant, em vaig trobar amb aquesta trifulga en dansa —diu el Sr. Guppy— i com que es va esmentar el nom de vostè, vaig considerar que l'assumpte s'havia d'aclarir —diu el Sr. Guppy al paperaire.

—Va ser molt amable de part seva —diu el Sr. Snagsby— i li estic molt agraït. —El Sr. Snagsby torna a explicar la seva relació amb en Jo i torna a ometre la mitja corona.

—Ja sé on vius —diu llavors l'agent a en Jo—. Vius allà baix a Tom-all-Alone's. Un lloc ben bonic i innocent per viure, oi?

—No puc anar a viure en un lloc millor, senyor —contesta en Jo—. Si anés a viure en un lloc més bonic i innocent, ningú no voldria saber res de mi. Qui voldria llogar un 'llogament bonic i innocent a un pobre com jo!

—Ets molt pobre, oi? —diu l'agent.

—Sí que ho sóc, pobre del tot —contesta en Jo.

—Bé, jutgin vostès mateixos! Li vaig fer saltar aquestes dues mitges corones —diu l'agent, mostrant-les a la concurrència— només de posar-li la mà al damunt!

—Era el que quedava, Sr. Snagsby —diu en Jo—, d'un sobirà que una senyora tapada amb un vel em va donar i que em va dir que era una criada i que va venir un vespre a la meva cruïlla i em va demanar que li ensenyés aquesta casa i la casa a on el que escrivia va morir, i el cimintiri a on el van enterrar. Em va dir, va dir que “ets el noi de la in'stigació?”, va dir. Vai dir que “sí”, vai dir. Em va dir, va dir que “em pots ensenyar tots els llocs?” Vai dir que “sí que puc”, vai dir. I em va dir “fes-ho”. I ho vai fer i em va donar un sobirà i va tocar el dos. I ja no me'n queda gaire, del sobirà —diu en Jo amb negres llàgrimes—, vai pagar cinc xílins a Tom-all-Alone's, abans que me'l volguessin descanviar i després un xicot me'n va pispar cinc més mentre dormia i un altre xicot em va pispar nou penics i l'amo i uns altres més em van fer pagar el beure.

—No deus esperar que ningú es cregui això de la senyora i el sobirà, oi? —diu l'agent mirant-lo de reüll amb inefable desdeny.

¹⁴ *Joful and woful experience*. Possibilita personalitzar en Jo la contraposició *wo(e)ful*: llastimós / *jo(y)ful*: alegre.

—No sé si ho espero, senyor –contesta en Jo—. No espero re de re, senyor, però xò és la v'ritat del que va passar.

—Ja veuen quina mena de paio és! –observa l'agent a l'audiència— Bé, Sr. Snagsby, si aquest cop no el tanco, es compromet a fer-lo circular?

—No! –exclama la Sra. Snagsby des de l'escala.

—Doneta meva! –suplica el seu marit— Agent, no en tinc cap dubte, que ho farà. Saps que realment ho has de fer –diu el Sr. Snagby.

—Hi estic del tot d'acord, senyor –diu el desventurat Jo.

—Fes-ho, doncs –diu l'agent—. Saps què has de fer. Fes-ho! I recorda que no te'n sortiràs tan fàcilment, la pròxima vegada. Agafa els diners. I ara, com més aviat siguis cinc milles lluny d'aquí, molt millor per a tothom.

Amb aquest suggeriment de comiat, assenjala de manera general la posta de sol com un lloc adequat on anar i desitja bona tarda a l'audiència; i fa que el ressò de Cook's Court interpreti per a ell una música lenta mentre se'n va caminant per la banda de l'ombra, amb el casc d'acer a la mà per ventilar-se una mica.

De moment, la improbable història de Jo respecte a la senyora i el sobirà ha despertat amb més o menys força la curiositat de tota la colla. El Sr. Guppy, que té una mentalitat inquisitiva en proves d'evidència i que ha acusat intensament la llangor de les vacances d'estiu, s'interessa tant en el cas que comença un interrogatori formal i profund del testimoni. Les senyores ho troben tan interessant que la Sra. Snagsby l'invita educadament a pujar i a prendre una tassa de te, disculpant-se del desordre de la taula per causa del convit anterior. El Sr. Guppy s'avé a la proposta i s'ordena a Jo que el segueixi cap a l'entrada del saló, on el Sr. Guppy li agafa la mà com es fa als testimonis i el matxuca a preguntes sobre aquest indicati, aquell indicati i l'indici de més enllà, com un mantegaire batent un pilot de mantega, i l'atabala segons els millors cànons. L'interrogatori s'assembla a molts altres d'aquest tipus perquè no aclareix res i perquè és llarguíssim; en efecte, el Sr. Guppy està convençut del seu talent, i la Sra. Snagsby creu que tot plegat no tan sols satisfà la seva tafaneria, sinó que contribueix al prestigi del seu marit en els afers judicials. Durant el desenvolupament d'aquesta aguda confrontació, el vaixell Chadband, que només es dedica al negoci de l'oli, roman embarrancat i espera ser reflatat.

—Bé! –diu el Sr. Guppy— O aquest xicot s'aferra a la seva història més que una paparra o aquí hi ha alguna cosa extraordinària que supera tot el que m'he trobat des que sóc a Kenge i Carboy's.

La Sra. Chadband murmura a l'orella de la Sra. Snagsby i exclama: “No pot ser!”

—Una pila d'anys! –contesta la Sra. Chadband.

—S'ha relacionat amb el bufet de Kenge i Carboy's una pila d'anys –explica triomfalment la Sra. Snagsby al Sr. Guppy—. La Sra. Chadband, la muller d'aquest cavaller, el reverend Sr. Chadband.

—Oh!, vaja! —diu el Sr. Guppy.

—Abans de casar-me amb el meu marit actual —diu la Sra. Chadband.

—Va ser part interessada en alguna causa, senyora? —diu el Sr. Guppy transferint-li l'interrogatori.

—No.

—No. No era part demandant en alguna causa, senyora? —diu el Sr. Guppy.

La Sra. Chadband fa que no amb el cap.

—Potser coneixia algú que era part implicada en alguna causa, senyora? —pregunta el Sr. Guppy; res no li agrada més que seguir les pautes legals en l'interrogatori.

—Tampoc exactament això! —contesta la Sra. Chadband, seguint-li el joc amb un somriure poc afavoridor.

—Tampoc exactament això! —repeteix el Sr. Guppy— Molt bé. Si us plau, senyora, era una dama que vostè coneixia qui tenia tractes —no cal que de moment especifiqui quins— amb el bufet de Kenge i Carboy's, o era un cavaller? Prengui's temps, senyora. De seguida hi tornarem. Dama o cavaller, senyora?

—Ni una cosa ni l'altra —diu, com abans, la Sra. Chadband.

—Oh! Una criatura! —exclama el Sr. Guppy escrutant l'admirada Sra. Snagsby amb el mateix ull clínic amb què s'escruta els jurats britànics— Ara, senyora, potser tindrà l'amabilitat de dir-nos quina criatura.

—Per fi ho ha encertat, senyor —diu la Sra. Chadband amb un altre somriure poc afavoridor—. Bé, senyor, si haig de jutjar per la seva aparença, va ser abans de la seva època. Em vaig encarregar d'una nena que es deia Esther Summerson, de la qual Kenge i Carboy's tenien la tutela.

—La Srta. Summerson, senyora! —exclama el Sr. Guppy tot emocionat.

—Jo l'anomeno Esther Summerson —diu amb to sever la Sra. Chadband—. En la meva època no se la tractava de Srta. Era l'Esther. “Esther, fes això! Esther, fes allò!”, i ho havia de fer.

—Estimada senyora meva —replica el Sr. Guppy movent-se per la reduïda cambra—, l'humil servidor que ara se li adreça va rebre aquesta senyoreta quan va venir per primer cop a Londres procedent de l'establiment que ha mencionat. Permeti'm l'honor de besar-li la mà.

El Sr. Chadband, veient per fi la seva oportunitat, fa el senyal acostumat i s'alça traient fum pel cap, que s'eixuga amb el mocador de butxaca. La Sra. Snagsby murmura: “Xsss!”

—Amics meus —diu el Sr. Chadband—, hem gaudit amb moderació —cosa que no era certa en el cas de la seva persona— dels aliments que ens han ofert. Que aquesta casa gaudeixi de l'abundància de la terra; que el blat i el vi hi abundin; que creixi, que pugi, que prosperi, que progressi, que continuï endavant, que s'obri camí! Però, amics meus, hem gaudit d'alguna cosa més?

Ho hem fet. Amics meus, de quina altra cosa hem gaudit? De profit espiritual? Sí. D'on s'ha derivat el profit espiritual? Avança't, jove amic meu!

En Jo, apostrofat d'aquesta manera, amb el cap cot, fa un pas indecís enrere, un altre endavant i un altre a cada banda, i es posa davant del Sr. Chadband dubtant clarament de les seves intencions.

—Jove amic meu —diu el Sr. Chadband—, per nosaltres ets com una perla, per nosaltres ets com un diamant, per nosaltres ets com una gemma, per nosaltres ets com una joia. I per què, jove amic meu?

—No ho sé —contesta en Jo—, jo no sé re de re.

—Jove amic meu —diu el Sr. Chadband—, és perquè no saps res que ets per nosaltres com una gemma i una joia. Jove amic meu, tu què ets? Ets una bèstia del camp? No. Ets un ocell de l'aire? No. Un peix del riu o del mar? No. Tu ets una criatura humana, jove amic meu. Una criatura humana. Oh quina glòria ésser una criatura humana! I per què és gloriós, amic meu? Perquè pots rebre lliçons de saviesa, perquè pots rebre profit del sermó que t'adreço pel teu bé, perquè no ets una vara, o un bastó, o un garrot, o una pedra, o una estaca, o una pilastra.

Oh correntia fluent de joia sobirana
Ser una excelsa criatura humana!

I et refresques ara en aquest corrent, jove amic meu? No. Per què no et refresques ara en aquest corrent? Perquè ets en un estat de foscor, ets en un estat d'obscuritat, ets en un estat de pecat, ets en un estat d'esclavatge. Jove amic meu, què és l'esclavatge? Examinem-ho amb un esperit d'amor.

En aquest amenaçador estadi del sermó, en Jo, que sembla que gradualment s'ha anat distraient, s'emmascara fregant-se la cara amb el braç dret i fa un terrible badall. La Sra. Snagsby expressa indignadament que creu que és un sequaç del diable.

—Amics meus —diu el Sr. Chadband, fonent un altre cop la inoportuna barbeta en un somriure greixós, mentre mira al voltant—, és just que hagi estat humiliat, és just que hagi estat provat, és just que hagi estat mortificat, és just que hagi estat corregit. El Sàbat passat, quan pensava amb orgull en les meves tres hores de prèdica edificant, m'equivocava. Ara el compte està ben equilibrat: el meu creditor ha acceptat el pagament del meu deute. Oh, alegrem-nos-en, alegrem-nos-en! Oh, alegrem-nos-en!

La Sra. Snagsby està molt emocionada.

—Amics meus —diu en Chadband, mirant al voltant, per concloure—, ara no prosseguiré amb el meu jove amic. Vindràs demà, jove amic meu, a preguntar a aquesta bona senyora on em pots trobar perquè t'obsequii amb un sermó, i vindràs l'endemà passat com l'oreneta assedegada, i l'endemà passat l'altre, i l'altre i molts altres agradables dies a escoltar sermons? —Tot això ho diu amb inspiració bovina.

En Jo, que té com a principal objectiu anar-se'n sigui com sigui, li fa un maldestre senyal afirmatiu amb el cap. Llavors el Sr. Guppy li tira un penic i la Sra. Snagsby crida la Guster per assegurar-se que se'n va al carrer. Però abans que baixi les escales, el Sr. Snagsby el carrega amb restes de menjar de la taula, que s'enduu estrenyent-les amb els braços.

El Sr. Chadband –els adversaris del qual diuen que no és gens estrany que durant temps i temps no pari de dir bajanades tan absurdes, i que la cosa estranya seria que havent tingut la gosadia de començar pogués deixar de dir-les– es retira a la vida privada fins que inverteix una mica de capital de sopar en el negoci de l'oli. En Jo circula, per les vacances d'estiu, cap al pont de Blackfriars, on troba una raconada rocosa i caldejada, i allí es posa a menjar.

I seu allí, mastegant i rosegant i mirant enlaire la gran creu de dalt del cimbori de la catedral de St. Pau, que brilla sota un núvol de fum tenyit de violeta i grana. De la cara del noi, es podria suposar que aquest emblema sagrat és als seus ulls la suprema perplexitat de la gran i desconcertant ciutat: tan daurat, tan amunt, tan inabastable. Seu allí, el sol es pon, el riu corre de pressa, la gent li flueix per la vora en les dues direccions –tot circula amb algun propòsit i cap a un objectiu– fins que el fan alçar, i també li ordenen: “Circula!”